

Tselital

Yawilts'ibojibal yu'un Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel te ta
Stusobil Komonstuntesel ta Stsobilkunerol

MANTARIL TE MA YA STIJ TE SOLSITIL AE SOK TE BE
YU'UN XCHOLIL-A'YEJ KOMONSTUNTESEL SWENTA
STSOBILKUNEROL TA CHIAPAS

Traducción al tzeltal: Pedro Hernández Guzmán

MANTARIL TE MA YA STIJ TE SOLSITIL AE SOK TE BE YU'UN XCHOLIL-A'YEJ
KOMONSTUNTESEL SWENTA STSOBILKUNEROL TA CHIAPAS

Yach'il Mantaril la yich' chiknantesel ta Sjunilk'opetik A'telil yu'un Stsobilkunerol ta lajcheb octubre ya'wilal 2006.

TSIB TE JOYOB YA XTUNE

Slajibal la yich' cha'meltsanel la yich' chiknantesel ta Sjunilk'opetik A'telil yu'un Stsobilkunerol ta baluneb xcha'winik agosto ya'wilal 2006.

Jts'ibuwanej yu'un Ajwalil
ta Stojol A'yej ta Xchapobilk'op
ta Jk'al yu'un Yawil-ajwalil.

CHAJPANBIL-A'YEJ YAJTALUL 412

Te Pablo Salazar Mediguchia, Ajwalil ta Stsobilkunerol Kolem sok Muk' te Chiapas, te yajwalel ya yak'be sna' stojol: Te ta bats'il Slekil Yoxwinikil ta Xchebal Chapmantariletik stukelik a, tunem ta ik'awal yu'un Smeltsanel ya'tel te li'beline:

CHAJPANBIL-A'YEJ YATALUL 412

Te Muk'ulbankilal Yoxwinikil Xchebal Jchajpanemantariletik Chapojibal yu'un Stsobilkunerol Kolem sok te Muk'-ajwalil ta Chiapas, ta stuntesel te bit'il ya stak' yik'ikbel ta Chapojibal Stsobelbail li'naxi; sok,

Yich'el ta muk'

Te baluneb xcha'winik mantaril. Sba xajt'al, te Chapojibal ta Stsobelbail yu'un Stsobilkunerol ta Chiapas, yak'el ta k'uxutael Yawiltsoblej ta Stsobilkunerol, stsael ta lekubtesel spisil te skajalkasnojpiljun te banti maba k'uxutabil ta Yawiltsoblej ta Muk'tsobojibal, ja' jich bit'il te mach'atike ak'a chiknajuk ya xju' te stsobelbaile, ja'nix chikan te Mantariletik ta Stsobil-ajwaliletike.

Te Chapojibal ta Spisil Maklum te ta swakebal mantaril yu'une, chiknajem te ya kaltik te binti ya xjul ta jolil mameba ya stak' ya xmaj kejtik yu'un muk'jchukawal mak ta stusobile, jaxu ma jichuk teme yich' makel te lekilale, te sbeik te ta yoxebale, yame xchiknantesik jtebuk mulil a mak ya sojkoltes ate mantaril ta komonstuntesele, te be yu'un te xcholil-a'yej ja' ya skananta te Stsobilkunerole.

Te Chapojibal ta Stsobelbail ta Stsobilkunerol Jamal sok te Muk'ul-ajwalil ta Chiapas ta xchanebal mantaril yu'un, ya xchikna ta spisil j-a'teletik ya xtun yu'un ya xlekub ta stulutul sok ta tsobol te ja' ya yak' te Chapojibal Stsobelbail yu'un Estados Unidos yu'un Mejikoetik sok te ay ate chapojibal ya xcha'al; slekubtesel te ma stak' ch'inubtesel mak kejhanele, jaxu teme ay jiche sok te ya'telultake ja'nix sbial te chapojibal chiknajeme.

Ja' yu'el te sbabiale, ta Mejiko, ja'to te bit'il la yich' jelel chapojibal ta ya'wilal 1977, la sts'akbel ta swakebal mantaril, te Chapojibal ta Stsobelbail yu'un Estados Unidos Mejikoetik te be yu'un xcholil-a'yej, jich bit'il te slekubtesel ta stulutule, sjunantesel te slajibal ta lejch ts'ibe "te be yu'un xcholil-a'yeje ja' ay ta swenta skanantael te Stsobilkunerole. Bit'il la sjel sba la sna' stojol te ta ajk'ol Muk'tsobojibal yu'un Muk'jchukawal ta Maklum slok'esel te mantariletik yu'un ochel ta xcholil-a'yej te ta stsobil ajwaliletik sok ta bayuk yawilts'ibojibaletik.

Te ta Stsobilkunerol ku'untik ta Chiapase, kuxinem ta stulanil sbenel ta stukelnax te spaso ta mantar te j-a'teljuneletik ta xchiknantesel ta baelstitil ya stak'bel pasel yu'un te ajwalile; jaxu ma jichuk, ya sk'an tulantesel sok yawilts'ibojibaletik te ya skolta te yajwalelum ta ya'telinel ja'ini beto.

Ja'nix jich, te slijkibal ya solstitil ae la yak' ochel xch'unibal te Stsobilkunerole, ya yak' ta na'el stojol te mach'a ya yak'be sk'anobil te xcholil-a'yej yu'un jun k'op-a'yej komonstuntesele, ja'nax ya stak' ilel jtebuk te ta xch'aktiklael te mach'a ya yich' ta muk' ta sk'ejile mak xch'unej stukel, ya jna' stojo ja'nax k'ejel ya yich' ak'el ta a'telinel te bee.

Ta Slajibal, ya sk'an ya yich' cha'alel te, ja'nix stukel ta ya'tel te chapojibal ya xtun te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesele, te Stsobilkunerol yame sk'an ya xch'un spasel te ya'tel ta bats'il smeelile sok ta spasil snopojibal ta sna'el te skajalkasnojpiljun yu'un xcholil-a'yej komonstuntesele, ja' yu'un te yach'iltoc, ya sk'an bayel sjo'tak te nojpesele, sokxan ek te j-a'teletik yu'un komonstuntesele, jich bit'il jtuneletik ya xch'unik spasel ja'ini tarialto, swenta yak'elbail ta spasel yalel te ya xju' smeltsanel ta tulane, solstitil a sok ya'tik, ak'a k'otuk ta pasel te binti ya yich' mailiyel yu'un slekubtesele.

Te ta ya'yejul ja' sbabial ta spasil ya yich' ch'unel te ajwaliletik yu'un te mantaril ak'bile, ya xch'ututa te ay ta swenta skanantael spasil te kirisianoe, te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesele sok te skoltael te sna'obilbail ta stulutule, te sjapel te ay binti lok' ate stusele sok sp'olesel te ya solstitil ae yu'un komonstuntesel te ta Stsobilkunerol ta Chiapase, sok ja'ik te mach'aik ay ta swentaik xch'unel te Mantarile, te j-abatetik ta komonstuntesel te mach'atik ay yu'elik Jchapmantariletik, bankilaljnitawal sok jchukawal yu'un Stsobilkunerol, te jujupam lumetike, sok te banti tsakalik stukelxchapo sbaik chikan te ta Chapojibale sok te Mantariletik yu'un Stsobilkunerole.

Ja' ta sbabial te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesele, ya yak' ta ilel te xchiknantesel a'teliletik yu'un Stsobilkunerol, te xcholel te be yu'un xcholil-a'yej ta komonstuntesel; ta spukel te yich'el ta muk' te yajwalelum te ochel ta xcholil-a'yej te komonstuntesel chiknajemtal yu'un te ya xtun swenta ya'telinel; te sk'ejil te xcholil-a'yej sok te mukinax ay te sna'obilbail ta stulutule ja'uk sbabial te jtuneletik yu'un te mantarile, te yak'el ta animal sok tikilkunuluk te abatetik ta komonstuntesel yu'un te sk'anobil meltsanbil ta snopel ja'ini beto; te ochel ta xcholil-a'yej ta majtanal; te yak'el sbaik ate yajwalelum ta smeltsanel te binti ya sk'an yo'tan te lume, sok te ta skoltael te kirisianoetik la xchiknantesik snopel te binti ma ja'uke sok te ya x-ek'awanik te j-abatetik yu'un komonstuntesele.

Ja' yu'un te yich' cholel te jun talelil te skajalkasnopil yu'un ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ya yich' chiknantesel ta sujel ya'el, te nojptesel sok te yach'ubteselbel ta joyob te j-abatetik yu'un komonstuntesel ta skajalka te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesele, snopel te be yu'un skoltael te sna'obilbail ta stulutule sok te xat'tiklael, skanantael, sk'ejel sok skoltael te sk'ejiltake.

Te ta ya'yejul ta xchebal ja' ya sk'an yal ate Ochel ta Xcholil-a'yeje, ya yich' na'el sba ta spisil te j-a'teletik, ay sbeik ta sk'anel sok yich'el a'yej ta mach'aok te yich'oj ya'telike; sok te sk'anele ya sk'an ya yich' ts'ibuel te sk'anobile, sok pisil ya stak'xan ta yolil te nichk'ajk'etike, yan teme ju'uke ya stak'xan ta eil ya yich' alel sok te mach'a yich'oj ya'tele, ya stsaktiklabe sbiil te bitik yilel ya yil te sk'anobile sok chikan ya yak'be junuk slok'omba ta tenax ate mach'a ya xtun yu'une, spisil te sk'anobil xcholil-a'yej ta komonstuntesel, yame sk'an chajpanel ma ya xjelaw ta lajuneb k'al sjalalil ya xlijk ta ajtael te k'alal ya yotsese; mach'a olil ya x-aine te spasil ak'a tulanubuk ta stsobel te xcholil-a'yej k'anobile, te sk'alelal ya stak' najtubtesel teme ya yich' chapele, ya yich'xan k'ejel, yanxan lajunebuk k'al ya xnajtubel.

Te ay te mantaril ya yak' ta na'el stojol te maya xk'opoj te mach'atik subjilik maba ya xk'opojik ta lotil-a'yej yu'un jun sk'anobil te xcholil-a'yeje, jich bit'il mameba ya xch'un k'oem a te ya'tel te ak'bile, te mach'a ay jiche, ya xt'uxaj ta mulil te j-abatetik ta komonstuntesel te najkanbilik te ja'iknanixe, te mach'a te ya x-ak'bet stoj smule ja'nix te Mantaril te ja' Ya'telik te J-abatetik Komonstuntesel yu'un Stsobilkunerole.

Te ta yoxebal sbiile ja' ya sk'an yal ate ya solsitile, binti yu'un ya xchiknaj te mach'a pasbil ta mantar yame stak' ya yak' ta na'el stojol ta komon, ta joyobel sok lek meltsanbil ja'nix jich te bit'il ya xju' yu'unike, te xcholil-a'yej stsako sba sok te bankilal yu'un j-abatetik ta komone, ja'to te mach'a ya spas mantar ta olile mak te mach'a pajalnax ay soke; te yak'el smajtan ta jujun u jtul te a'tele, ya'tel mak bi tikunelile, te jajchel ta chajpanel te xch'unel yak'el te beetike, tabilikix mak staelbe te Mantaril xk'uxutael ta yak'el te mach'aok te ayik ta ya'telinele; ja'nanix jtojteswanej yu'un tsaltomba a, abatinel, sok chajpanbil koltael te ya sk'an jojk'olael, sjuniltak, nojesbiltaksjunil, sk'abalel yu'un tsoblejil; te yipajib sjo'tak, te abatetik ta komon te yak'o sbaike, ta stsajtiklael ta junax te stustiklaele, te mantaril yu'un xchapobilk'opetike sok te stusobil te ya snite, jich bit'il xcholil-a'yej yu'un te banti stsobo sbae sok te bit'il ya x-a'teje; te slok'ibtak te jtusawaletik lok' ta sba, skajalkajbel ta meltsanelbel sjapel k'ubanelbel ta komon, te yajtael ta komon yu'un Stsobilkunerole sok te jujuntik lume; te slijkibaltak te ya yich' ak'el ta na'el stojole sok snojpiltak ta Yawiltsohle, jich bit'il, te ch'untiklaelbail te bi sjalalil, ja' tojlibil te ch'unelbaile, xchapel, xch'unelbail ta mantariletik, sk'aseslael ta animalts'ib sok Jujun k'al te tsaltomba-a'yej; te sp'isolk'almulil sok te xchajpanlael te slijkeseik te stsobilkunerol, ya stak' makel ta juju jtebuk te ta xchiknantesel te sna'obilbail ta stulutule; te xch'akelya'wilaltak yame xcha't'uxajik ta ch'inch'ink'op te mach'atik ayik yu'elik ta komone; te bitik cholbil ta stojol te stsobelbail ta stojol te j-a'tel jtunel ta stsobilkunerol yu'un stsaobiljtunel, yantiktozan.

Binti a ts'in ja' swentail ya skananta sbe yu'un xcholil-a'yeje, ya yich' chiknantesel te binti u'nintabil te bit'ilnanix sbiiltesel xcha'ich'el ta muk'e, te binti mach'atik ya xtun yu'unik teme ya xch'unik te uts'inbil yu'un te binti pasbile sok xchapel te mach'atik subjilik teme

ma jamaluk ya yalike, ya skojtes mak xch'ayel ta o'tanil te xcholil-a'yej ta komonstuntesele, ya stak' ya stij sba ta jojk'olael ta xhajpanel ja'iknanix te mach'atik tunlan ya'tel yich'ojike, ta yutil te lajuneb k'al ta patil ja' ta yajtalul ate stsakel biilile, ya yich' na'liel swenta xnabaj ate teme lek ya yich' pasel te bit'il yaloj Mantarile.

Te ta xchanebal sbiile, ya xchikna te a'teliletik sok woklajele, ja' ts'i bi te ay te jtul jnitawal te jpasawal ta mantar teme ma la yich' ch'unel te spukel jtebuk te a'telile, yame yich' ak'el swokol ta tsitsel ta stojol te jtsalawetike, ja'naniX jich chiknajem ta stojolik te j-abatetik komonstuntesel te jontolnax ya stijike, ta spisil mak xat'bilnax, xcholil-a'yej ta komon ak'a yich' ya'telik, teme ma la xch'unik te ya'telik chajpanbil ta jo'eb yoxwinik mantarile, ta chan xajt', te Mantaril yu'un tulan A'teliletik te Abatinel yu'un Komonstuntesel ta swenta yu'un Stsobilkunerol ta Chiapas, swenta yame yich' swokol yu'un te albil mantaril ta stojile, ma'yuk uts'inel yu'un te ya'tel jochkirisinoe mak yu'un woklajel teme yu'un jich ya sk'ane.

Te ta yo'ebal sbiile, chiknaj te yesmatesel Yawilts'ibojibal te Ochel ta Xcholil-a'yej ta Komonstuntesel te ta Stusobil Komonstuntesel yu'un Stsobilkunerol, jich bit'il stsobosbaik ta komone maba lom te ay yo'tanik a ma xat'biluk ta ael te stusobil komonstuntesel ta stsobilkunerol, te j-a'teletik yu'un xhajpilk'opetik sok te yajwal stukele, stukel ya sk'uban, jich bit'il, ya xju' yu'un yajtalael, ta sk'anel, xchapel, ta stusel, yesmatesel, sjapel sok woklajel ta yu'unintael te be ta ochel yu'un xcholil-a'yej komonstuntesele; te yawilts'ibojibale, ya yich' chajpanel oxtul jtak'uwanejetik, biiltesbil yu'un Jnitawal ay Yu'el Bankilaljnitawal yu'un Stsobilkunerol, sok ya xjala ta snopel ya'tel wakebuk ja'wil sok xcholet ya yich' tsael ta yalelmoelts'ibetik te mach'a ya smak te a'telil ta Tak'uwanejil Spisil swenta ya xjala cheb ja'wil ta makel, mame ba ya stak' cha'najkanel sok ma stak' lok'esel ta ya'tel te binti sjalalil te mach'a la yich' biiltesele.

Ya yich' chiknatesel ta smantarik Jtak'uwanej ta Spisil Yawilts'ibojibal, ya yich' ak'el ta stojol te Bankilaljnitawale, te Jchajmantariletik sok te Jchukawale, jch'oj ya yich' cholet ta ja'wil te bitik pasetajem ya x-ochsok te bitik najkanlabil te ta xcholil-a'yej ya yich'bel tikunel ta yawilts'ibojibal sok ta jtsobts'ibojom, yajtalul te a'yejetik chajpanbile, jich bit'il, te wokoliletik na'libilik ta xch'unel yu'un ja'ini Mantarili.

Te ta sbabial yich'el ta muk' ja'ini Muk'ul Yawiltsoble yu'un Stsobilkunerol, ayme spaso lek slok'esel te li'ne.

**MANTARIL TE YA SKANANTA TE YA SOLSITIL AE SOK BE YU'UN
TE XCHOLIL-A'YEJ KOMONSTUNTESEL SWENTA
STSOBILKUNEROL YU'UN CHIAPAS.**

SBABIAL SBIL

Sba tenel

Xhajpanel ta Spisil

Sbabial Mantaril. Te Mantaril li'e ja' smantar te lume sok ya xtun yu'unik te kirisianoetike sok ay ta swenta yu'un skanantael ta jyalel te solsitil ae yu'un abatinel ta komon sok te be ja' bats'il jtunel yu'unik ta stulutul te ochel ta xcholil-a'yej ta komonstuntesel sok ta skoltael te sna'ilbail ta stulutule, te ta Stsobilkunerol ta Chiapas.

Spisil te xcholil-a'yej ja' ya sk'an ya yal te Mantaril to ja' komonstuntesel sok ja'nax ay ta kanantael j-ajk'uk swenta yu'un jich ya sk'anik te lume jich albil sk'oplal. Te mach'atik ya sk'anik ya stak' ya x-ochik te ta xcholil-a'yej albile ta slajinel sok ay bitik ya sk'an stukel ta Mantaril chiknajeme.

Te xcholil-a'yej ja' ya sk'an te ta mukin ya yich' meltsanel ta stulutule sok te sna'obilbail stulutul, yananix yich' kuxutael ta mukin a, ja' yu'un ma stak' xat'tiklaele sok ma yanuk j-olil a yananix yich' k'uxutael yu'un ochel ya yich' tsinel, te ta slajibal sok bitikxan ya xchajpan ja'ini Mantarilto.

Ja'iknax te j-abatetik yu'un lum te ayik ta xch'unele, ja' tulan yich'oj ya'telik ta spukel sk'oplali te xcholil-a'yej kanantabil mak teme mukine.

Te jnitawetik te juju jtul te yich'oj ya'telik ya sk'an ya yak'sbaik ate ta sp'isol ya sk'an swenta yu'un ma xtij a te koltaele, jkoltawanej, jkanan sok xk'uxutal te sjuniltak xat'labil ta kanantael sok ta mukinike.

Xchebal mantaril. Ayik ta swentaik xch'unel ja'ini Mantarilto te j-abatetik ta lume yu'un te mach'atik ayik yu'elik jchapmantarileik. Bankilaljnitawetik sok Jchukawal yu'un Stsobilkunerol, te ch'ujch'ulumetike, sok te sjo'tak stukel xchapo sbaik chapbil ta Chapojibal sok te matariletik yu'un stsobilkunerol..

Yoxebal Mantaril.- Swenta ay binti ya xlok' a ja'ini Mantarilto, ya yich' aiyel k'op ta:

I. Mantaril, Mantaril te ya Skananta te ya Solsitil a sok te Be yu'un te Xcholil-a'yej Komonstuntesel yu'un Stsobilkunerol ta Chiapas.

II. Be yu'un Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel: te koltael ay yu'unik ta spisilik, yip mak slekil, swenta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel ta majtanal, mak teme ay ya yich' k'anel stojol stsobo sba yu'un sp'olesele mak stojol yu'un stikunelbel te a'tejibal yu'un te ay a te xcholil-a'yeje k'anbile, ma yejtaluk ya yich' na'el sba ta spisil, na'bilik te sjol j-oliluke mak yak'el ta ilel banti a tune, yu'un jich ich'bilnax swentail a te albil te chikan te ta Mantarile.

II. Xcholil-a'yej Komonstuntesel: Te binti ya sk'an ya yal te ts'ibe, te ay p'olesbilbele, lajinbil, k'anbil, tabil, k'atp'unbil, k'uxutabil, sok tusbil, yu'un te mach'atik tulan yich'oj ya'telike, te ta snopel te ya'telike, te binti smakojike, stsael mak ya xju' yu'un, sok te ya yich' tael ta skanantaele, jkanan, jk'ejawal, yich'oj ya'tel mak tojteswanej, te ta sk'ejobil ta chajpanlael, machal, lajem mak ma stij sba sok ya'yejultak ta pajalnax.

III. Sna'obilbail ta stulutule: Te xcholil-a'yej yu'un jtul jochkirisiano na'bilsba mak yu'un ma xnaba sba ta yajtalultak ya chikna, yejtal, jtul mak bayel sjo'tak jamal albil te bitik yilel sin'xchikine, lekil o'tanil, sk'ajk'al, xch'alil, ya'telchinamil, k'u lejibal, talelil, jtsob, sts'unbal, stsobo sba mak stsako sba sok te bitik yilel xkuxlejalik sok yuts'yalal, nujpunem, banti lijkem, yajtalel ch'ajantak'in, bitik ay yu'un, snopojibal sok binti ya xjul ta sjol mak smeलेलil stsobelbail, ch'unel yo'tanik mak sbasna'el, ch'unbil mak tak'uel yu'un stasbabak'etalil jich bit'il yantik pajalsok yutsil-o'tanil yu'un mukin te uts'-alalil.

IV. Skoltael te Sna'elbail ta Stulutule: Te ya'telik te mach'atik tulan yich' ya'telik ta skanantael te be stsako sba sok te me'iltatil teme ma chikanuk te sna'obibail ta stulutule, te ay ta sk'abike.

V. Yawilnojpesibal, Yawilnojpesibal te Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel yu'un te Stusobil Komonstuntesel ta Stsobilkunerol.

VI. Junetik: Te xcholtiklael, ts'ibubil, binti ya'teltak, ya xtajin, snopojun, xch'unel, xchajpanlael, xchapelbail, komonspukel, staelbail-a'yej, chapbil-a'yej, jp'ijubteswanejetik, sna'obilstojoltak, ch'inpimiljun, sjulteseltsa, sbajk'uel, seplejalumk'inal, tikumbijun smuk'ulk'inal, ja' yu'un mak lek, chikan te bitik yantik ya xk'anote binti junil ya xcholot yu'un te mach'atik ay ya'telik sok te j-abatetik yu'un lume, maba ya yich' ich'el ta wenta slok'ib mak yajtalsk'alel te smetsanele. Te ts'ibetik yame stak' bayuk ya x-ain ta banti olil, ja'nax teme ts'ibubile, ts'ibubilo'el, lok'ombail, ya xk'opoj, ya stak' ilel, yalalilk'abil, xnichk'ajk', jnitawal, jchol-a'yej, ya'tejibalok'ombailetik mak yantikxan sjo'tak sna'elspael te ay sna'beik sbac sok teme ay chiknantesbile mak ay tabil yu'un te mach'atik ay ya'telike.

VII. Xat'tiklel: Te binti ya spasta te ya xchiknaj te xcholil-a'yej ay stalel ta xk'uxutael, xet'elxejt' k'uxutabil mak ta mukin.

VIII. Ma ch'aklabiluk: Te binti ya spasta meel mach'a ya xk'o slajin te spukel ts'ibetik te wojwcha'jee la yich' xat'lael te xcholil-a'yej k'uxutabil mak ta juju jteb k'uxutabil.

IX. Mach'atik yich'oj Ya'telik: Ja' spisilik te bitik ya sk'an yo'tan te xchebal mantaril, ta swenta yu'un ini Mantarilto.

X. xcholil-a'yej te K'uxutabil: Te xcholil-a'yej komonstuntesel xat'labil, te mamal ochel ay ta tael aynax sk'alelal ta tsinel ta stojol te lume, te jich albil sk'oplalil yu'un ja'ini Mantarilto.

XI. Xcholil-a'yej ta Mukin: Te a'yejetik xat'labil ta yu'el te mach'atik ay ya'telike, te ja' ya sk'an sna'bilbail ta stulutul, sok ya yich'ik ta muk' jich te bit'i ay ta yanxan tsojunilmantaril, muk' smeltsanel sok xchiknantesel ja'ini koltabil yu'un te be ja' sbabial te maba chikan sok te ay ch'inubtesbil te ja'iknax te j-abatetik ta komonstuntesel te ak'a sna'beik sba ta stojil yu'un snopel te binti smakojike.

XII. Jojk'owanej: Te joch kirisiano mak lekil o'tanil te, jich nanix, mak yu'un ay mach'a ya stej'k'anik ya yalbe sk'oplalil ta sk'anel ochel ta xcholil-a'yeje.

Te Jtikuneletik: Te jtsob j-abatetik yu'un lum te mach'atik tulan ya'telik yich'oj smantarilik ta xat'lael te xcholil-a'yej k'uxutabil mak chikanuk, ja'nanix jich, ya smeltsanik ya'telik te binti yalaj te wakeb xcha'winik mantaril, ja'ini Mantarilto.

XIV. Ta Junax te Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel: Te junax stusobiltak mak jtsobts'ibojom yu'un xcholil-a'yej te mach'atik yich'oj ya'telik, ya xju' yu'unik stsakel te

sk'anobil ak'bile, jich bit'il ta swenta stusobil ta yolil nich'k'ajk' sok Yamak'ul te ya Solsitil ae mach'atik ayik ya'telik.

XV. Junax te Syosmel: Ta yawilts'ibojibaletik, jk'alna sok sjo'tak ta stusesl ta yutil te mach'atik ay ya'telike, yich'oj ya'telik ta yak'el ta sk'ubanel te sk'anobil te Ocheul ta Xcholil-a'yej, ja' yu'un yich'oj ya'telik ta yak'el te xcholil-a'yej ta stojol te j-abatetik ta komonstuntesel yu'un te Junax ta Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesele.

XVI. Ochel ta Solsitil mak Ochel ta: Te ochibal mak ta jlejch Jnit-a'yej te mach'atik ayik ya'telik ya yalik mak ya spukik te xcholil-a'yej komonstuntesel te binti smakoje mak ya spukik mak ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta komonstuntesel te binti smakojik mak ya'tel yich'ojike, jich bit'il ta spisil sk'anobil te ochel ta xcholil-a'yej te ya yak'ik ta ilel sok te jojk'oelik ya sk'an ta juju jtulike, ya jna' stojol ja'ini olil ayto ja' jun be mak te ma chukuluk ta tsaktiklael. Te Nojptesibal xan eke ayme ta jun ochel swenta yu'un ya yich'ak'el ta na'el stojol te xchajpiltake sok xcholil-a'yej ta spisil.

Stuntesel Nichk'ajk'e: Te xchpojibal xcholil-a'yej mak p'ijts'ibuwanej ta swenta yu'un yame stak'ak'el ta ilel te sk'anobil te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, te ochel, tojtesel sok koltael sna'obilbail ta stulutul sok te makbil ta ilele, teme ju'uke. Te olil yu'un xnichk'ajk'e yame yich' tael te banti Junax te Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntese, lekme ya yich' tusel yu'un sok mach'aук ya stak' ya x-och yu'unik ta jtuluk yu'unuk lek ta tundesel, ta Ochel yu'un Solsitil a.

XVIII. U'nintabil, Te U'nintabil ta ilel.

XIX. Jk'anawal: Te mach'a sk'anoj ak'a ya sujawal yu'un te binti u'nintabil ta ilel, te stijlbail mak xchajpanlael ta Junax ta Syomel mak te Jtikuneletike.

XX. Xch'alilik: Te ta skajalkaj te ya yich' meltsanel te banti baelsitil ya stak' ilel a, te ya yich' tael ta jujuntik ta Junax ay ta Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel te mach'tik ayik ya'telike sok yu'un te Yawilnojpesibal, swenta yak'el ta ilel te stsaklael biililetik te ya yich' meltsanel yu'un te mach'atik ya sk'anike.

XXI. Xch'unjibal mak Staelbail-a'yej ta Spisil: Te Xch'unjibaltak mak Staelbail-a'yej ta Spisil te xchiknantese oxeb xcha'winik mantaril sok te chane xcha'winik ja'ini Mantarilto, slok'eseik te mach'atik ay ya'telik, te ta yutil te bitik ya smeltsanik sok ja'me ya yich' tundesel ta jujuntik stukel, ta ja'nanix stukel a.

XXII. Solsitil a: Te binti ya smeltsa ja' ya yak' jamuk te xcholil-a'yej ta komonstuntesel te mach'atik ya x-a'tejik te jmakliwanej ta komon, yu'un chikan, smeletil, tsakbil sok batel, yu'un xchajpanel ta xch'aklael sok spukel.

XXIII. Sk'anobil mak Sjojk'oel: Te Sk'anobil mak Sjojk'oel te mach'aук jochkirisianoil mak lek yo'tan, maklum mak yanlumbalamilal te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, te ayme sbe ta xcholel mak ya yak' ta ilel ts'ibubil mak ta eilnax te banti Junax yu'un Ochel ta Xcholil-a'yej ta komonstuntesel ta stojol te mach'atik ay ya'telik, jich bit'il te ta yolil xnichk'ajk' ta stusobil ja' jich stukel.

XXIV. Xcholil-a'yej Komonstuntesel te binti Smakoj mak Xch'unel: Te xcholil-a'yej komonstuntesel te mach'atik j-a'teletik yame sk'an ya staik, yach'ubtesel sok yak'el smeltsanel ta baelsitik ta joyobel, ta swenta yu'un Ochel ta Solsitil, mayuk binti swentail mak ya yak'be sk'anobil j-oliluk, swenta yu'un yananix yich' pasel a ya yich' cholel te banti lajeme.

XXV. Xcholil-a'yej Xejt'elxet' K'uxutabil: Te xcholil-a'yej komonstuntesel te ayuk junuk mak bayel xejt' te ya yich' xat'el jich bit'il k'uxutable sok yantik te ma jichuk stalele.

Ma'yukxiwel Stsobilkunerol: Te sk'oplalil ak'bil ta skoltael xiweltik sba, ma stij sba sok joyob Kolem te Stsobilkunerol sok te Muk' te Chiapase, jich bit'il te ajwalil stukel xchapo sba sok te xchebal ay ta yutil te banti talemotik, tak'ubil yu'un te lekilal ta spisil te yajwalelume, te ya yak' ta ch'unel te binti ya sk'an yo'tan te Stsobilkunerole.

XXVII. Sk'anobil te Ochel. Skojtesel sok Skoltael Sna'obilbail ta Stulutul: Te snopel te nitawil yu'un sna'obilbail ta stulutul swenta ochel, yach'ubtesel, stojtesel, xcha'meltsanel, yilel mak sk'abuel te banti ma chikanuk te xcholil-a'yej albile.

XXVIII. J-abatetik yu'un Lum: Te jochkirisiano te mach'atik ay stao jtebuk ya'telik, a'tel mak tikunel ta biluk abatinel, te mach'atik ay Yu'elik Jchapmantariletik. Bankilaljnitawetik sok Jchukawal, ta jujuntik Lumetik, sok ta Sjo'tak swentaine sba stukel yak'oj te Chapojibal sok mantariletik ta stsobilkunerol.

XXIX. Sjo'tak Xchapo sba stukel: Te Jlemulil ta Spisil yu'un Stsobilkunerol, te Jlemulil Jlejtunel, te Jchajpanwanejetik ta Stojil yu'un Jtsajtun, te Yawinopeselbail Stsobilkunerol Jtsajtunel, te Jtikunel yu'un Stsobilkunerol te Beetik yu'un Kirisianoetik sokxan yantik yawilnojpesibal te mantaril ya yak' tukeltaelbail sok bilukxan chiknantesbil ta Chapojibal Stsobelbail yu'un Stsobilkunerol ta Chiapase.

Xcha' Tenel

Ja' bats'il sbabial te Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel

Xchanebal Mantaril. Te be yu'un xcholil-a'yej komonstuntesel ayik te yantik slijkibal muk'jnitawal.

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil, ich'bil, tabil, k'atp'unbil sok tusbil yu'un te mach'atik ay ya'telik, te ta snopel te ya'telike, te binti smakojike, stsaek mak ya xju' yu'un, sok te ya yich' tael ta yanil te xk'uxutaele, skanantael, sk'ejel, yajwal mak smako, ayime ta swenta te banti k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril.
- II. Te mach'tik tulan yich' ya'telik ayime ta swentaik ta spukel te xcholil-a'yej te stsako sba sok te ya'tel sok te yich'el ta muk' te be yu'un ochel ta xcholil-a'yeje.

- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta xcholil-a'yej yu'un komonstuntesel sok ta stijel te ta yutile, te yich'el ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel.
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan te sna'obilbail ta stulutul te ja' sbabial xchajpane te Mantarilto.
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax.
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, te stojol te sp'olesel te xcholil-a'yej ja'me ay ta swenta te mach'a ya sk'ane, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik.
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume.
- VIII. Te jtsobjunilmantariletik stsobilkunerol ta junax, yame sk'an ya ya'yanta ta stojil yo'tan sok te jtsobjunilmantariletik yu'un be ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ya sk'an ya sta ta tsalel te slijkibal te bato k'alalbe ta pukel. Yan teme yu'un k'op ya yich' tael ta xchebale.
- IX. Te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik yu'un lume, yame yich' koltael yu'un biluk uts'inelil mak woklajel teme ay jich ya sk'an ya yich' lijkesel.

Yo'ebal Mantaril. Ta swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, yu'un jich ya sk'an mak stojil te ya xtun ta yalel wokole.

Swakebal Mantaril. Te stuntesel te ya yich' pasele yu'un xcholil-a'yej ta komonstuntesel te mach'a ya x-och ate bitik ya xk'anot te chiknantesbil ta swenta te mantaril inito, ja'me ya'telik ta sk'anel.

Te mach'atik ya xtun yu'une yame sk'an ya snak'ik swenta yu'un ya stojkesbeik swokol a, te ts'ibetik yu'un lum ya sk'an ya yich' ak'el ta ilel mak yich'oj ta muk' stukel, mak ta spasel biluk stuntesel ta jowil xcholil-a'yej te ak'bilik yu'un mak stuntesel ta swenta yuts'inel sbe te yoxebale.

Sjuebal Mantaril. Te xcholil-a'yej ta komonstuntesel, ja'me ya yak' te stsobilkunerol te ya yich' tael ta sk'ejil yu'un te mach'atik ayik ya'telik te ta yorail ate bit'il ya yich' ochesel te sk'anobile. Ja'nax ya stak' tsakel slok'omba te ts'ibetike, teme ya stak' ya spajik ta tojlijkel sok te ja'ikto mak sok slok'omba jontol ya yich' tsakel te ts'ibubil stukele, yan teme ay jich ya spastaj ya sk'an ya yalik ta stojil te snajkanlaele.

Xwakebal Mantaril. Te mach'atik tsakalike, mameba ya yich' sujel ta sk'anel wokol yu'un te xcholil-a'yeje, maxan ja'uk xchiknantesel ta nojesbilsjunil stukel ja' mak k'ejel ate

mach'a te banti ya yich' tael te xcholil-a'yej ta yu'ele, ja'nax me ate ya yich' xchapel te bit'il ya stak' tael ya'tejibal te sp'olesele. Ja'nax jich, maba ya yich'ik sujel ta smeltsanel tsajel, sna'liyel mak snojpital swenta yu'un xcholil-a'yej ak'a yak'beik sk'anobil te ta slajibal yu'un ini Mantarilto.

Sbalunebal Mantaril. Te mach'atik yich'oj ya'telike, mameba ya stak' ya suj xcholi-a'yej teme ma'yuk te sk'anobile.

Yoxtenel

Te talelil ja'me a'tejibal yu'un ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel.

Slajunebal Mantaril. Te mach'atik yich'oj ya'telik yame sk'an ya sp'ijubtes sok ya yach'ubtes ta joyob te abatetik yu'un lume, te skajalkaj ta ochel ta xcholil-a'yej ta komonstuntesel, ja' snopel te be yu'un te skoltael te sna'obilbail ta stulutul sok ta xat'tikaele, xk'uxutael, skanantael sok skoltael te sk'ejile.

Sbuluchebal Mantaril. Te Yawilnojptesibal yame yak' sbaik sok te j-a'tel jtuneletik yu'un p'ijubtesel ta xchajpanel te xcholjibal sok slajinel smeltsanel a'tejibaletik yu'un sjunil nojtesel ak'a yich' ilel te binti jtunel yu'un tsobol te be swenta ochel ta xcholil-a'yej ta komonstuntesele, te sbe ta koltael te sna'obilbail ta stulutule, te solsitil ae sok sit te la yich' tusele.

Slajchebal Mantaril. Te Yawilnojptesibal yame stij ya yak' sbaik ate winiketik sok te stsobel yajwalelume ta yawilnojptesibale, xchajpajib sok a'teliletik te ayuk ta yo'tanik te spukel te binti ya sk'an spasel yu'un ja'ini mantarilto, jichnix bit'il te stijel te yak'elbail yu'un te Muk'snopobiljun te ya'tejibal sju'ibsnopel mak muk'p'ijubel ya stsak sba sok te ya'yejul ya Solsitil a sok te Be ta Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesele.

Te muk'snopobiljunetik komonstuntesel sok te tojbilike yame sk'an te ta ya'telik bankilalnojpeswanej bitiknoplabil sok yantik noplabil, ya yich' tik'el sk'oplalil ya yak'ik ta muk' te lum te be yu'un ochel ta xcholi-a'yej komonstuntesel, te skoltael sna'obilbail ta stulutule sok te sts'ujtesel ta yajtalaele.

Yoxlajunebal Mantaril. Sok ek te Yawilnojpesibale, jich bit'il Junax ay yu'un te Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesel ta spisilik te mach'atik ay ya'telike, yame xnitawan ta spasel, yame spukbe sbaik snopibaltak sok ya stej'ansbaik yu'un chapbil-a'yeje, ta yutil te bantik stsako sba te tsaltomabaetike, sok te kol ma jmajuknaxe mak pajalsok te ta Stsobil-ajwalile sok te jtsopts'ibojom Stsobil-ajwalil yu'un Estado Unidos Mejikoetik, swenta sk'anel te talelil yu'un ya solsitil a sok te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel te ta Stsobilkunerol sok te sp'ejel te maklume.

XCHEBAL SBIL

Sbatenel

Te Ochel ta Xcholil-a'yeje

Xchanlajunebal Mantaril. Ta spisil kirisiano, te ayme sbe ta sk'anel sok yich'el-a'yej mah'aук yu'unik te mach'atik ay ya'telike.

Te sk'anobil ya stak' pasel ta ts'ibubil mak ta yolil yu'un xnichk'ajk', ja'nax muk' te mach'a ya sk'an teme maba ya sp'aje, teme ay jich ts'ibi ja' lek ta eil sok ja' te mach'atik yich'oj ya'telike, ya stsakbet sbiil ta jun nojesbilsjunil te bitik ya xk'anot te ta sk'anile sok yame yak' sba ta yotsel junuk slok'omba te mach'a ya xtun yu'une.

Teme sk'anobil ts'ibubile mak teme ta eile, yame ya yak' ta ilel te banti junax ay te Ochel ta Xcholil-a'yej ta Komonstuntesel te mach'atik ay ya'telik ja' ay ta swentaik, sok teme yu'un ya yich' meltsanel ta yolil xnichk'ajk'e, te sk'anobil yame yich' pasel ta Ochibal yu'un te mach'atik ay ya'telike.

Yo'lajunebal Mantaril. Yame yich' sujel ta stsakel te mach'atik ayik ya'telike sok ya sk'uban spisil te ochel ta xcholil-a'yej ta komonstuntesel ak'a yak'ik ta ilel, te mach'a ya xat' sbae ma x-ich'awan ta muk'e mak ya x-uts'inwane mak yu'un ak'bil k'ejel ya xk'opoj ate bit'il kaxlank'ope, teme yu'un k'asesbile.

Ja' te mach'atik ay ya'telik ya snopik, sok te j-abatetik yu'un lum tsaklabilike, te mach'atik yich'oj ya'telik ta Jtsonax yu'un Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesele. Swaklajunebal Mantaril. Te sk'anobil te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel ak'a yich' ak'el, yame sk'an ya yich'bel te bitik ya xk'anote.

I. Sbiil te j-atel jpatan te mach'a ya yich' tikunele sok te sna'obialsba te ya yak'be ta na'elsbae.

II. Sbiil te mach'a ya sk'ane, ma yejtaluk ya yil yich' ta ak'el ta na'el stojol te xtun j-oliluke mak yale te banti lijkeme.

III. Ya yich' ch'ututael te bantie yu'unme jich te mach'a sk'anoj ya stak' yich' na'el stojol a, ya stak'ik inito.

- a). Ta banti xnichk'ajk' y/o
- b). Ta bitikuk.

IV. Sna'obil sba te bats'il jnitawale, yan teme chikan leke.

V. Chikanik lek te sna'obilbaile, sok jtunel lek ya yak'be ta na'el lek sba te Xcholil-a'yej yu'un te jich ya sk'ane.

VI. Bilukxan yantik na'obilbail a ya xkoltawan te sna'el sba te xcholi-a'yej swenta yu'un ya stak' leel a.

VII. Te sk'aemal teme ya sk'an ya yich' tael te xcholil-a'je, te ta slajibal sjuklajunebal mantarile, ja'ini Mantarilto.

Teme sk'anobil te maba chikane mak teme ts'akal spasil te bitik ya xk'anote, te Jtsobnax yu'un Ochel ta Xcholil-a'yej ta Komonstuntesele, ta stojol te Ochibale, ya xk'anbet te mach'a sk'anoje, swenta yu'un te sk'alelal maba toyem ta jo'eb k'al ya xjalaj teme ya yich'ix ak'el ta ilel ate sk'anobile, swenta yu'un jmajnax ya xk'ot sk'alelal a, ya sts'akaj mak ak'a xchiknantesik te binti ya sjojk'oike, xcholelbel teme ay mala yich' pasle, ja' lek maba ya yich' ak'el ta ilel. Ja'ini sujawalinto yame smakbe sk'alelal te chiknantesbil ta jtab Mantarile.

Ta spasil te bitike yame yich' cholel te mach'a ya sk'ane ja'nix chikan te j-a'tel mach'a ya yich' ak'el ta stojol te sk'anobile.

Te mach'atik ay ta swenta yak'el te xcholil-a'yej yame skolta te mach'atik ya sk'anik te smeltsanel te binti ya sk'an te Ochel ta Xcholil-a'yeje, teme ay binti achiknaj te mach'a ya sk'ane teme ma sna'june mak te sts'ibuele.

Sjuklajunebal Mantaril. Sok te yak'el ta ilel te sk'anbil ya sk'an ya xlijk te junetik ta stusobil te ja' smakoje, jich yu'un yame yich' ak'el yajtalul olilxojt'oljun sok yame yich' smakobil sok te sts'akelbel te jich ya sk'an ja'to te bit'il ya yich' ak'el te xcholil-a'yej te k'anbile.

Te k'alal ya yich' ak'el te ts'ibubile, ta eil mak ta xnichk'ajk' te Jtsobnax te Ochel ta Xcholil-a'yej Komonstuntesele, yame stak' leel smul yu'un te ich'bil te sk'anobil te mach'a jich ya sk'an te mantarile.

Te sk'anobil te ochel ta xcholil-a'yej, yame yich' ch'unel teme junetik ts'akal ya yak' te mach'a ya sk'an swenta sjojk'ojibal ta yawil te banti jejchuk makale, mak teme ju'uke, ta stikunel slok'ombajun ta jichnax, yak'e yejtal mak ta biluknax a te bit'il ya stak'e.

Te xcholil-a'yej ya stak' yich' ak'el:

- I. Ta ts'ibubil;
- II. Ta jojk'alael ta spasel tulan;
- III. Ta slok'ombajun ma'yuk swentail mak ak'bilyejtal;
- IV. Ta p'ijilts'ibuwanej ta xnichk'ajk';
- V. Ta jnitawal mak ta yipnenuksitil sok bitikukxan a ya stak'e;

Swaxaklajunebal Mantaril. Teme xcholil-a'yej k'anbil ayix ta swenta a te lume te ts'ibubilok'ele, jich bit'il pajkaljun, xch'inubtesel, oxpuxts'ib, te ta yajtalejch jnit-a'yej te mach'atik ayik ya'telike, te ta yu'un stukul Ochibal yu'un Solsitil ae mak ta yantikxan ya stak' a, te mach'atik ay ya'telike yame stak'u te mach'atik ya sk'anik te slok'ibe, te yawile, te banti jejchuke mak stsako sba sok jnit-a'yej sok teme ay ek a te mach'a ya sjojk'oe, xcha'esmatesel sok stael te albil yu'un Xcholil-a'yeje.

Sbalunlajunebal Mantaril. Ya xjil ta a'yantael makal ta swenta te mach'a ay ya'telike mak te mach'atik abatil yu'un lum ak'bile, ya yich' ak'el te smeltsanel te Ochel ta xcholil-a'yej sk'oplalil te ya yu'unin slajinel sna'obilbail ta stulutul te mach'a ya sk'ane, mak ak'a yak'be yawil te sjojk'olaele, te xcholtiklael ta sk'anel te ya'yejul sok te bit'il ya xtunbele.

Stabal Mantaril. Spisil te sk'anobil xcholil-a'yej ta komonstuntesele, yame sk'an chapaluk te ma xk'ax ta jtab k'al ya xjalaj, ya xlijk ta ajtael ta spajelal te k'alal ya wak'be te sjunile, yak'el ta olil sk'aleliletik te yu'un ya yak' tulanubuke stsobel a'yejetik k'antiklabile, te ta sk'alelale yame stak' ya yich'bel ts'akelbel ta xchapel, ja'to k'alal ta lajuneb k'al ya xnajtubelxan.

Te xchajpajibtak ya yich' tulan alel bit'il ay sbenelbel te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel yame yich' tsakel yu'un xch'aliltak, te ta Ochel sok ta yich'elbeltajun ta xnichk'ajk' teme ja' te mach'a ya sk'an la spas jiche; yan teme ma'yuk staoje, ja' te banti tsaklabil ja'nix yu'un stukel ak'ame yich'.

Te xchajpajibtak ya slok'es te yawilnojptesibal yame yich' tsakel ta xchalil, yu'un Yochib sok yich'elbeltajun ta xnichk'ajk', teme jich ya sk'ane.

Jun xcha'winik Mantaril. Yan teme xcholil-a'yej k'anbil ja'ini xat'labile, yame yal ek te bitik mach'a ya xtun yu'une ta yutil te slajibal jtab k'al ya xjalaj ta patil a yak'elbel ta ilele.

Sok ta lom k'ejel a te binti chajpanbil te ta cheb xcha'winik ja'ini Mantarilto, te ch'abalk'inal yu'un te mach'atik ay ya'telik mameba ya xk'opojik ta lok yu'un te jun sk'anobil xcholil-a'yeje, jich k'oem te ya stij sba te maba ya xch'un te ya'telike, te ta binti, me jich, mameba ya xk'otik te j-abatetik yu'un lum te tsakbil sbiilik stukelike, te binti ya x-ak'bet stoj smulik yu'un te bini ya sk'a te Mantaril te Tulan ya'telik yich'ojik te J-abatetik yu'un lum ta Stsobilkunerole.

Cheb xcha'winik Mantaril. Teme sk'anobil ta xcholil-a'yej teme maba jich ya sk'ot o'tanile, te mach'a sk'anoje yame stak' sk'an sujtetel te stak'in yak'oj ta slekilal sok te ta slajib te ya yal ta xcha'tenel, ta Ya'yejul Swakebal, ja'ini Mantarilto.

Oxeb xcha'winik Mantaril. Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil, te sjo'tak, la'banel sok te bit'ilbel ta meltsanel swenta ta stael te yantike te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ja'me jich te bit'il ya sk'an te yipajibe sok te slijkib te bit'il achiknaj ja'ini

Chaneb xcha'winik Mantaril. yich'elbeltajun ta xnichk'ajk' te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil.

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele;

- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik.
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril;
- VIII. Ya yich' kejchanel.
- IX. Te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Yo'ebal xcha'winik Mantaril. Ta swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stael ta spisil, te sjo'tak, la'banel sok te bit'ilbel ta meltsanel swenta ta stael te yantike te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ja'me jich te bit'il ya sk'an te yipajibe sok te slijkib te bit'il achiknaj ja'ini.

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril Oxeb xcha'winik Mantaril, te sjo'tak, la'banel sok te bit'ilbel ta meltsanel swenta ta stael te yantike te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ja'me jich te bit'il ya sk'an te yipajibe sok te slijkib te bit'il achiknaj;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume;

- V. Ta spasil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik te Mantarile;
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; Oxeb xcha'winik Mantaril. Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spasil;
- VIII. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- IX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- X. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik Oxeb xcha'winik Mantaril. Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel;
- XI. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spasil xkuxlejal ;
- XII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spasil xkuxlejal;
- XIII. Te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk;
- XIV. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;

- XV. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;
- XVI. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Wakeb xcha'winik Mantaril, ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

- I. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- II. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax;
- III. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- IV. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- I. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- II. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- III. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- IV. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke,;

- V. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VI. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VII. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- VIII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- IX. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- X. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume;
- XI. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik, te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ;
- XII. Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el;

Baluneb xcha'winik Mantaril. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;

Lajuneb xcha'winik Mantaril. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejalta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

Te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mugin chinantesbil ta Mantaril komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Bulucheb xcha'wini Mantaril. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal.

Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Lacheb xcha'winik Mantaril. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel.

Xoxtenel

Te xcholil-a'yej ta mukine

Oxlajuneb xcha'winik Mantaril. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Cchanlajuneb xcha'winik Mantaril. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Jo'lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Jukeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume.

Waklajuneb xcha'winik Mantaril. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mugin chinantesbil ta Mantaril komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal.

YOXEBAL SBIIIL

Sbatenel

Te ya solsitil ae

Juklajuneb xcha'winik Mantaril. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel.

- I. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- II. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik;
- III. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- IV. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- V. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;
- VI. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik;
- VII. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel;
- VIII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- IX. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik;
- X. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik;

- XI. Lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XII. Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XIII. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- XIV. Ta maklum te mach'atik jich ya xk'opojike. Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal o'tanil sok te bit'il bitikuk te ja' yu'une, ta stulutul mak ta tsobol, yame stak' ch'unel te stalel xkuxlejalik sok bitikuk sienta taleliletik;
- XV. Te jtunel yu'un nopjun ta stsobilkunerol sok te jujuntik yawilts'ibojom, ayme ta yo'tanik te slumal maya-sokeetik;
- XVI. Ta yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.
- XVII. Ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.
- XVIII. Yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XIX. ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk.

Xwaxaklajuneb xcha'winik Mantaril. Te jtsojp soknix stukel te yajwalelum sok te batik yich'oj yip talel kuxlejal yu'un lumetik sok te sparajeik maya-sokeetik ja' yu'unik smeltsanel te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok yak'ebail ta joyob stuntesel sok ta nojpeswanejil ta bats'ilk'op ta juju jp'ejna, ta tsobol sok ta spamalpam ta swenta xcha'meltsanel te st'unel-a'yeje.

Te j-atel jtuneletik ta jtsoblum ja'me tulan ya'tel ya spasik sok yich'el ta wenta te chajpanele, jich te xchaplaelk'inaletike, sok te a'teliletike, ya yak' sbaik a te bit'il ya xchikna ta ilel te lekil chajpanel ya spastaje, te maya-sokeetik ya sk'an ya xk'otik ta jichnax, ta spisil k'al, jk'asesek'opetik sok jkoltawanejetik yu'un ya sna'be sba ya'yej te maya-sokeetik sok te stalele.

Ja' yu'un te Stsobilkunerol ta yalelmoel smantar te ajwalil ta xchiknantesel yich'obilyip sok te banti ya yich' meltsanel a'teliletik ta stsakel sba sjoylejal te tsaltombae, yu'un ya yich' tael spisil te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok ja'nix stukel te li'ayike.

XCHANLAJUNEBAL MANTARIL: Ya xchikna yich'obil ta muk' Ya'yejik Maya-sokeetik ta Maklum, jich bit'il stsoboik spisil stusobil yu'un komonstuntesel ta Jtsoblum.

Ja'ik te mach'atik tsakajtik lek ta mantariletik sok yu'unik stukelik, xat'bil te Jts'ibuwanej yu'un P'ijubtesel Komonstuntesele, binti te meltsanel ya sk'ane ja' yak'beyel yip, skoltael sok muk'ubtesel sk'op ya'yejik te maya-sokeetik te mach'aetik ya xk'opojik ta syoylejal maklum, te sp'ijil sok yu'un lek ya xk'oxotik a te sk'ulejal stalel xkulejal Maklum.

YO'LAJUNEBAL MANTARIL: Te banti tusbil te Yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yej Maya-sokeetik ayime mach'a yich'oj ya'tel spasel Mantar ta Maklum, te bit'il stsoko sba ta junax te ajwalile, sok jtul Muk'ul Jnitawal yich'o ya'tel ta yilel te bit'il ya xbenbel yu'un te Yawilts'ibojibal. Te banti lek nakal te Yawilts'ibojibal te ta Muk'ulum Mejiko, Chapbil ta Jtsoblum.

Te binti chajpanbil ta ya'ebal mantarile, te jujuntik yawilts'ibojom sok ta Juju jpamlum sok parajeetik te mach'atik ya x-a'yanik ta maya-sokeetike, ya yik'ik sok ya smeltsanbeik sp'isol te binti ya sk'an ya yal te tsalal-a'yeje.

SWAKLAJUNEBAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej Maklum ya stsob sok; jukeb jwolawaetik te ta stusobil komonstuntesel ta jtsoblum.

- I. Ya yich' otsesel ta yutil te binti nobile sok te binti chajpanbilike, ta maklum, stsobilkunerol.
- II. Xchiknantesel ta sk'opya'yejik maya-sokeetik ta maklum te mach'atik ya xtun yu'unike, binti ya yal te bitik chajpanlabilike.
- III. Ya yich' chiknantesel ta yolil a'yejetik te sk'opya'yej maya-sokeetik ta sp'ejel jlumaltik te ta stsojpol swenta sbentesel ta stuntesel sok te sp'oleselbele.
- IV. Yotsesel te bitik chajpanlabilik yu'un nopjunil te jtunel.
- IV. Maklibil te p'ijubtesel ta komonstuntesel sok te banti tojbil ya yich' esmatesel mak ya'tejibal te yalelmoel talelele.
- V. VI. Ma xtij te jp'ijubteswanejetik ak'a snojptes te jtunel yu'un nopjunil ta cha'ten-a'yej ta sparajeik.
- VI. Te Jtsoblum sok te jujuntik yawilts'ibojom ya yak'ik ta tantesel ya spukbeik sk'oplalil ta ts'ibetik, jtunel ta ts'echikintalabil sok ta xcholtiklael.
- VII. Stenel te xchapelbail ta sjojk'olael, spukel, nopjuniletik sok sjuniltak te bats'ilk'opetik yu'un maya-sokeetik ta maklum sok te bitik ya yalik ta ts'ibetike.

Mantariletik, xchapobil-a'yejetik, jich bit'il xcholobil bitik chajpalabil, a'talil, abatinel te ja' yu'un stukelik slumal maya-sokeetik, ja' te mach'atik ya xtun yu'unik te sbats'ilk'opike. Skoltael sok sp'olesel te mach'atik ya xk'opojik ta ya'yej maya-sokeetik ta maklum yak'elbail ta xchajpanel ya xjachik te jnopjunetik yakuk smeltsanik biluk mantariletik yu'un ajwalil, yawil bankilalp'ijubteswanej sok sjojk'olael.

Xchiknantesel slajtsilpajkaljunetik, sk'ejiljayalpajkaljunetik, stsobobil talelkuxlejal mak yantik yawilts'ibojometik sk'ejobil skanantayel ya'tejibaltak st'unel-a'yejetik ta sk'opik maya-sokeetik ta sjunal jlumaltik.

Spaseltulan te ta slajtsilpajkaljunetik yu'un ajwalil ya yich' k'alanel junuk yawil te banti ya yich' kanantael ya'yejultak sok sjuniltak ja' jich chikan lek ta ilel a te ts'ibetik sok te sbats'ilk'opik maya-sokeetik ta maklum.

SJUKLAJUNEBAL MANTARIL: Te stojtesibaltak bit'il ya x-a'tejik te sjo'tak te ajwalile, te yipajib yu'un wentainbil sok smeltsanel, jich bit'il ya stak' sok stojtesibaltak ta spasel te sjo'tak ta nitawil te yawilts'ibojom, ya yich' chiknantesel ta Xchapobil-a'yej ta yutil te jnitawale sok ja' ya yich' tikunel ta stojol.

Te Muk'ul Jnitawal ja' ya stsa te Muk'ul Ajwalil yu'un Estados Unidos Mexicanos. Ta oxtul ya yich' tsael ya yich' ak'el ta stojol te Jtak'uwanej ta Maklum sok yame stak' ya xjalaj ta ya'tel wakebuk ja'wilnax; ch'unbil ya xk'ot te ya x-a'yan jtebuk ta ya'yej maya-sokeetik; yu'un sna'oj bit'il ay stsoko sba sok jtebuk ya'telul ja' chikan te Yawilts'ibojibal sok ya sbayelin te na'bil sba a'yantabil ta muk'nojpeswanej sok ta bankilalp'ijubteswanej ta sjojk'olael, yesmatesel, spukel sok stuntesel te ya'yej maya-sokeetik.

XWAXAKLAJUNEBAL MANTARIL: Ta swenta xch'unel ta stsalael te Muk'ul Jnitawale ayme lek yu'el ya xk'ot, ya xchap sok ta swenta k'opetik sok sk'anel tojoliletik, kapaluk teme ay mach'a ya sk'an xtun yu'un ta stukele, ma'yuk banti ya yich' makel jtebuk te ya yalbe sk'oplalil teme yu'un ya yak' sba ta ch'unel spisil te Jtojteswanej mak ak'bilnax sk'alelil yu'un Jtak'uwanej Maklum.

SBALUNLAJUNEBAL MANTARIL: Te sjo'tak te jkanan jnitawal yu'un Yawilts'ibojibal Maklum yu'un Ya'yej Maya-sokeetik chajpanbilme jtuluk Spasmentar Komonstuntesel ja' Bankilal sok jtul Jkotawanej, tsabil yu'un Jts'ibuwanej ta Muk'ulstusobil sok Yesmatesel ta Jnitawal.

STABAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej ta Maklum yu'un te banti ich'bil ta muk' Talelil ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik, ya yich' jojk'oel jtebuk te nopjunil banti tojbil te ta Yawilts'ibojibal ta Maklum yu'un St'uneltalelkuxlejal sok Ya'yejaltak sok te Sbjak'uel ta Maklum, Xcholilwokolil sok xcholobil-a'yej, ya yich' alel ta junax sok te jnitawetik ta jujuntik lum sok te ta parajeetik yu'un maya-sokeetike, te ta yawilts'ibojibal ta bankilalp'ijubteswanejetik te ja'nix sjune te muk'ul Jtak'uwaneje, ya spasta yalobill te ya'yej maya-sokeetik; te yalobile ya xlok' ta pajkaljun ta jujuntik k'al ta Jtsoblum.

JUN XHA'WINIK MANTARIL: Te binti ay yu'un yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik ya stsob spisil te bintik ay yu'une te li'belini ya yak'be yajtalul.

- I. Te binti yipalel ta ja'wil ya snop ya sk'elan te Ajwalil ta Jtsoblum, yu'un nanix ja' stojol ya yich' lok'esel a.
- II. Sok te bitik ya xlok' yu'un ya sta a te ta ya'tel ya spase sok xchonel te pajkaljunctik ya yak'ik ta ilele, sok
- III. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich'taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

CHEB XCHA'WINIK MANTARIL: Swenta ma ya xtik a te xch'unel smeltsanlael sok ta stsajtiklael te ch'ututabil yu'un te Mantarile sok ya yich' t'unel te banti chapal junxanixlaj a ta jtsal yu'un k'ejbil B, yu'un xchebal mantaril swenta te Constitución Política yu'un Estados Unidos Mejicano, ta skajalkasnopel be sok stalel maya-soke, ta Xchapobil-a'yejetik yu'un Jmeltsanemantariletik te ta Snopobil-a'yejetik ta Muk'ultsobojibal.

Te xchajpajibtak ya yich' tulan alel bit'il ay sbenelbel te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel yame yich' tsakel yu'un xch'aliltak, te ta Ochel sok ta yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk' teme ja' te mach'a ya sk'an la spas jiche; yan teme ma'yuk staoje, ja' te banti tsaklabil ja'nix yu'un stukel ak'ame yich'.

Te xchajpajibtak ya slok'es te yawilnojptesibal yame yich' tsakel ta xchalil, yu'un Yochib sok yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk', teme jich ya sk'ane.

Jun xcha'winik Mantaril. Yan teme xcholil-a'yej k'anbil ja'ini xat'labile, yame yal ek te bitik mach'a ya xtun yu'une ta yutil te slajibal jtab k'al ya xjalaj ta patil a yak'elbel ta ilele. Sok ta lom k'ejel a te binti chajpanbil te ta cheb xcha'winik ja'ini Mantarilto, te ch'abalk'inal yu'un te mach'atik ay ya'telik mameba ya xk'opojik ta lok yu'un te jun sk'anobil xcholil-a'yeje, jich k'oem te ya stij sba te maba ya xch'un te ya'telike, te ta binti, me jich, mameba ya xk'otik te j-abatetik yu'un lum te tsakbil sbiilik stukelike, te binti ya x-ak'bet stoj smulik yu'un te bini ya sk'a te Mantaril te Tulan ya'telik yich'ojik te J-abatetik yu'un lum ta Stsobilkunerole.

Cheb xcha'winik Mantaril. Teme sk'anobil ta xcholil-a'yej teme maba jich ya sk'ot o'tanile, te mach'a sk'anoje yame stak' sk'an sujtal te stak'in yak'oj ta slekilal sok te ta slajib te ya yal ta xcha'tenel, ta Ya'yejul Swakebal, ja'ini Mantarilto.

Oxeb xcha'winik Mantaril. Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil, te sjo'tak, la'banel sok te bit'ilbel ta meltsanel swenta ta stael te yantike te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ja'me jich te bit'il ya sk'an te yipajibe sok te slij kib te bit'il achiknaj ja'ini

Chaneb xcha'winik Mantaril. yich'elbeltajun ta xnichk'ajk' te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil.

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele;
- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik.
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- VIII. Ya yich' kejchanel.
- IX. Te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.
- X. Yo'ebal xcha'winik Mantaril. Ta swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.
- XI. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- XII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- XIII. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;

- XIV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- XV. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- XVI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- XVII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok
- XVIII. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XIX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'un maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'un maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XXI. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- XXII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- XXIII. Te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk;
- XXIV. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;

XXV. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;

XXVI. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Wakeb xcha'winik Mantaril, ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;

Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax;

Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;

Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;

Xcha'tenel

Te xkuxutael te xcholil-a'yej komonstuntesele

Jukeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

Waxakeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume:

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;
- VIII. Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;
- IX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;
- X. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;
- XI. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Baluneb xcha'winik Mantaril. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik,

swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te **j-abatetik**.

Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik

Ta maklum te mach'atik jich ya xk'opojike. Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal o'tanil sok te bit'il bitikuk te ja' yu'une, ta stulutul mak ta tsobol, yame stak' ch'unel te stalel xkuxlejalik sok bitikuk sienta taleliletik.

SBULUCHEBAL MANTARIL: Te jtunel yu'un nopjun ta stsobilkunerol sok te jujantik yawilts'ibojom, ayme ta yo'tanik te slumal maya-sokeetik te ya x-ochik ta nopjun yame yich'ik sujel, ta cha'ten a'yej sok yalelmoel talelil, sok yame sk'an xch'unbeik te sp'isol sienta yu'un ya stsak sba sok te p'ijubtesel maba ya yak' stij sba te ich'el ta muk' ta stojol te lekil o'tanil sok te sjoy sba ta kirisianoile, ja'nix stukel te sk'opya'yeje.

SLAJCHEBAL MANTARIL: Te jtsojp soknix stukel te yajwalelum sok te batik yich'oj yip talel kuxlejal yu'un lumetik sok te sparajeik maya-sokeetik ja' yu'unik smeltsanel te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok yak'ebail ta joyob stuntesel sok ta nojpeswanejil ta bats'ilk'op ta juju jp'ejna, ta tsobol sok ta spamalpam ta swenta xcha'meltsanel te st'unel-a'yeje.

Te j-atel jtuneletik ta jtsoblum ja'me tulan ya'tel ya spasik sok yich'el ta wenta te chajpanele, jich te xchaplaelk'inaletike, sok te a'teliletike, ya yak' sbaik a te bit'il ya xchikna ta ilel te lekil chajpanel ya spastaje, te maya-sokeetik ya sk'an ya xk'otik ta jichnax, ta spisil k'al, jk'asesek'opetik sok jkoltawanejetik yu'un ya sna'be sba ya'yej te maya-sokeetik sok te stalele.

YOXLAJUNEBAL MANTARIL: Ja' yu'un te Stsobilkunerol ta yalelmoel smantar te ajwalil ta xchiknantesel yich'obilyip sok te banti ya yich' meltsanel a'teliletik ta stsakel sba sjoylejal te tsaltombae, yu'un ya yich' tael spisil te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok ja'nix stukel te li'ayike.

XCHANLAJUNEBAL MANTARIL: Ya xchikna yich'obil ta muk' Ya'yejik Maya-sokeetik ta Maklum, jich bit'il stsoboik spisil stusobil yu'un komonstuntesel ta Jtsoblum.

Ja'ik te mach'atik tsakajtik lek ta mantariletik sok yu'unik stukelik, xat'bil te Jts'ibuwanej yu'un P'ijubtesel Komonstuntesele, binti te meltsanel ya sk'ane ja' yak'beyel yip, skoltael

sok muk'ubtesel sk'op ya'yejik te maya-sokeetik te mach'aetik ya xk'opojik ta syoylejal maklum, te sp'ijil sok yu'un lek ya xk'oxotik a te sk'ulejal stalel xkulejal Maklum.

YO'LAJUNEBAL MANTARIL: Te banti tusbil te Yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yej Maya-sokeetik ayme mach'a yich'oj ya'tel spasel Mantar ta Maklum, te bit'il stsoko sba ta junax te ajwalile, sok jtul Muk'ul Jnitawal yich'o ya'tel ta yilel te bit'il ya xbenbel yu'un te Yawilts'ibojibal. Te banti lek nakal te Yawilts'ibojibal te ta Muk'ulum Mejiko, Chapbil ta Jtsoblum.

Te binti chajpanbil ta ya'ebal mantarile, te jujuntik yawilts'ibojom sok ta Juju jpamlum sok parajeetik te mach'atik ya x-a'yanik ta maya-sokeetike, ya yik'ik sok ya smeltsanbeik sp'isol te binti ya sk'an ya yal te tsalal-a'yeje.

SWAKLAJUNEBAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej Maklum ya stsob sok; jukeb jwolawaetik te ta stusobil komonstuntesel ta jtsoblum.

- I. Ya yich' otsesel ta yutil te binti nobile sok te binti chajpanbilike, ta maklum, stsobilkunerol.
- II. Xchiknantesel ta sk'opya'yejik maya-sokeetik ta maklum te mach'atik ya xtun yu'unike, binti ya yal te bitik chajpanlabilike.
- III. Ya yich' chiknantesel ta yolil a'yejetik te sk'opya'yej maya-sokeetik ta sp'ejel jlumaltik te ta stsojpol swenta sbentesel ta stuntesel sok te sp'oleselbele.
- IV. Yotsesel te bitik chajpanlabilik yu'un nopjunil te jtunel.
- V. Maklibil te p'ijubtesel ta komonstuntesel sok te banti tojbil ya yich' esmatesel mak ya'tejibal te yalelmoel talelele.
- VI. VI. Ma xtij te jp'ijubteswanejetik ak'a snojptes te jtunel yu'un nopjunil ta cha'ten-a'yej ta sparajeik.
- VII. Te Jtsoblum sok te jujuntik yawilts'ibojom ya yak'ik ta tuntesel ya spukbeik sk'oplalil ta ts'ibetik, jtunel ta ts'echikintalabil sok ta xcholtiklael.
- VIII. Stenel te xchapelbail ta sjojk'olael, spukel, nopjuniletik sok sjuniltak te bats'ilk'opetik yu'un maya-sokeetik ta maklum sok te bitik ya yalik ta ts'ibetike.

Mantariletik, xchapobil-a'yejetik, jich bit'il xchobobil bitik chajpalabil, a'talil, abatinel te ja' yu'un stukelik slumal maya-sokeetik, ja' te mach'atik ya xtun yu'unik te sbats'ilk'opike. Skoltael sok sp'olesel te mach'atik ya xk'opojik ta ya'yej maya-sokeetik ta maklum yak'elbail ta xchajpanel ya xjachik te jnopjunetik yakuk smeltsanik biluk mantariletik yu'un ajwalil, yawil bankilalp'ijubteswanej sok sjojk'olael.

Xchiknantesel slajtsilpajkaljunetik, sk'ejiljayalpajkaljunetik, stsobobil talelkuxlejal mak yantik yawilts'ibojometik sk'ejobil skanantayel ya'tejibaltak st'unel-a'yejetik ta sk'opik maya-sokeetik ta sjunal jlumaltik.

Spaseltulan te ta slajtsilpajkaljunetik yu'un ajwalil ya yich' k'alanel junuk yawil te banti ya yich' kanantael ya'yejultak sok sjuniltak ja' jich chikan lek ta ilel a te ts'ibetik sok te sbats'ilk'opik maya-sokeetik ta maklum.

SJUKLAJUNEBAL MANTARIL: Te stojtesibaltak bit'il ya x-a'tejik te sjo'tak te ajwalile, te yipajib yu'un wentainbil sok smeltsanel, jich bit'il ya stak' sok stojtesibaltak ta spasel te sjo'tak ta nitawil te yawilts'ibojom, ya yich' chiknantesel ta Xchapobil-a'yej ta yutil te jnitawale sok ja' ya yich' tikunel ta stojol.

Te Muk'ul Jnitawal ja' ya stsa te Muk'ul Ajwalil yu'un Estados Unidos Mexicanos. Ta oxtul ya yich' tsael ya yich' ak'el ta stojol te Jtak'uwanej ta Maklum sok yame stak' ya xjalaj ta ya'tel wakebuk ja'wilnax; ch'unbil ya xk'ot te ya x-a'yan jtebuk ta ya'yej maya-sokeetik; yu'un sna'oj bit'il ay stsoko sba sok jtebuk ya'telul ja' chikan te Yawilts'ibojibal sok ya sbayelin te na'bil sba a'yantabil ta muk'nojpeswanej sok ta bankilalp'ijubteswanej ta sjojk'olael, yesmatesel, spukel sok stuntesel te ya'yej maya-sokeetik.

XWAXAKLAJUNEBAL MANTARIL: Ta swenta xch'unel ta stsalael te Muk'ul Jnitawale ayme lek yu'el ya xk'ot, ya xchap sok ta swenta k'opetik sok sk'anel tojoliletik, kapaluk teme ay mach'a ya sk'an xtun yu'un ta stukele, ma'yuk banti ya yich' makel jtebuk te ya yalbe sk'oplalil teme yu'un ya yak' sba ta ch'unel spisil te Jtojteswanej mak ak'bilnax sk'alelil yu'un Jtak'uwanej Maklum.

SBALUNLAJUNEBAL MANTARIL: Te sjo'tak te jkanan jnitawal yu'un Yawilts'ibojibal Maklum yu'un Ya'yej Maya-sokeetik chajpanbilme jtuluk Spasmantar Komonstuntesel ja' Bankilal sok jtul Jkotawanej, tsabil yu'un Jts'ibuwanej ta Muk'ulstusobil sok Yesmatesel ta Jnitawal.

STABAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej ta Maklum yu'un te banti ich'bil ta muk' Talelil ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik, ya yich' jojk'oel jtebuk te nopjunil banti tojbil te ta Yawilts'ibojibal ta Maklum yu'un St'uneltalelkuxlejal sok Ya'yejaltak sok te Sbjak'uel ta Maklum, Xcholilwokolil sok xcholobil-a'yej, ya yich' alel ta junax sok te jnitawetik ta jujuntik lum sok te ta parajeetik yu'un maya-sokeetike, te ta yawilts'ibojibal ta bankilalp'ijubteswanejetik te ja'nix sjune te muk'ul Jtak'uwaneje, ya spasta yalobill te ya'yej maya-sokeetik; te yalobile ya xlok' ta pajkaljun ta jujuntik k'al ta Jtsoblum.

JUN XHA'WINIK MANTARIL: Te binti ay yu'un yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik ya stsob spisil te bintik ay yu'une te li'belini ya yak'be yajtalul.

IV. Te binti yipalel ta ja'wil ya snop ya sk'elan te Ajwalil ta Jtsoblum, yu'un nanix ja' stojol ya yich' lok'esel a.

- V. Sok te bitik ya xlok' yu'un ya sta a te ta ya'tel ya spase sok xchonel te pajkaljunetik ya yak'ik ta ilele, sok
- VI. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

CHEB XCHA'WINIK MANTARIL: Swenta ma ya xtik a te xch'unel smeltsanlael sok ta stsajtiklael te ch'ututabil yu'un te Mantarile sok ya yich' t'unel te banti chapal junxanixlaj a ta jtsal yu'un k'ejbil B, yu'un xchebal mantaril swenta te Constitución Política yu'un Estados Unidos Mejicano, ta skajalkasnopel be sok stalel maya-soke, ta Xchapobil-a'yejetik yu'un Jmeltsanemantariletik te ta Snopobil-a'yejetik ta Muk'ultsobojibal.

Baluneb xcha'winik Mantaril. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te **j-abatetik**.

Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'un maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik

Ta maklum te mach'atik jich ya xk'opojike. Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal o'tanil sok te bit'il bitikuk te ja' yu'une, ta stulutul mak ta tsobol, yame stak' ch'unel te stalel xkuxlejalik sok bitikuk sienta taleliletik.

SBULUCHEBAL MANTARIL: Te jtunel yu'un nopjun ta stsobilkunerol sok te jujuntik yawilts'ibojom, ayme ta yo'tanik te slumal maya-sokeetik te ya x-ochik ta nopjun yame yich'ik sujel, ta cha'ten a'yej sok yalelmoel talelil, sok yame sk'an xch'unbeik te sp'isol sienta yu'un ya stsak sba sok te p'ijubtesel maba ya yak' stij sba te ich'el ta muk' ta stojol te lekil o'tanil sok te sjoy sba ta kirisianoile, ja'nix stukel te sk'opya'yeje.

SLAJCHEBAL MANTARIL: Te jtsojp soknix stukel te yajwalelum sok te batik yich'oj yip talel kuxlejal yu'un lumetik sok te sparajeik maya-sokeetik ja' yu'unik smeltsanel te binti

ya sk'an ya yal te Mantarile, sok yak'ebail ta joyob stuntesel sok ta nojpeswanejil ta bats'ilk'op ta juju jp'ejna, ta tsobol sok ta spamalpam ta swenta xcha'meltsanel te st'unel-a'yeje.

Te j-atel jtuneletik ta jtsoblum ja'me tulan ya'tel ya spasik sok yich'el ta wenta te chajpanele, jich te xchaplaelk'inaletike, sok te a'teliletike, ya yak' sbaik a te bit'il ya xchikna ta ilel te lekil chajpanel ya spastaje, te maya-sokeetik ya sk'an ya xk'otik ta jichnax, ta spisil k'al, jk'asesek'opetik sok jkoltawanejetik yu'un ya sna'be sba ya'yej te maya-sokeetik sok te stalele.

YOXLAJUNEBAL MANTARIL: Ja' yu'un te Stsobilkunerol ta yalelmoel smantar te ajwalil ta xchiknantesel yich'obilyip sok te banti ya yich' meltsanel a'teliletik ta stsakel sba sjoylejal te tsaltombae, yu'un ya yich' tael spisil te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok ja'nix stukel te li'ayike.

XCHANLAJUNEBAL MANTARIL: Ya xchikna yich'obil ta muk' Ya'yejik Maya-sokeetik ta Maklum, jich bit'il stsobok spisil stusobil yu'un komonstuntesel ta Jtsoblum.

Ja'ik te mach'atik tsakajtik lek ta mantariletik sok yu'unik stukelik, xat'bil te Jts'ibuwanej yu'un P'ijubtesel Komonstuntesele, binti te meltsanel ya sk'ane ja' yak'beyel yip, skoltael sok muk'ubtesel sk'op ya'yejik te maya-sokeetik te mach'aetik ya xk'opojik ta syoylejal maklum, te sp'ijil sok yu'un lek ya xk'oxotik a te sk'ulejal stalel xkulejal Maklum.

YO'LAJUNEBAL MANTARIL: Te banti tusbil te Yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yej Maya-sokeetik ayime mach'a yich'oj ya'tel spasel Mantar ta Maklum, te bit'il stsoko sba ta junax te ajwalile, sok jtul Muk'ul Jnitawal yich'o ya'tel ta yilel te bit'il ya xbenbel yu'un te Yawilts'ibojibal. Te banti lek nakal te Yawilts'ibojibal te ta Muk'ulum Mejiko, Chapbil ta Jtsoblum.

Te binti chajpanbil ta ya'ebal mantarile, te jujuntik yawilts'ibojom sok ta Juju jpamlum sok parajeetik te mach'atik ya x-a'yanik ta maya-sokeetike, ya yik'ik sok ya smeltsanbeik sp'isol te binti ya sk'an ya yal te tsalal-a'yeje.

SWAKLAJUNEBAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej Maklum ya stsob sok; jukeb jwolawaetik te ta stusobil komonstuntesel ta jtsoblum.

- I. Ya yich' otsesel ta yutil te binti nopbile sok te binti chajpanbilike, ta maklum, stsobilkunerol.
- II. Xchiknantesel ta sk'opya'yejik maya-sokeetik ta maklum te mach'atik ya xtun yu'unike, binti ya yal te bitik chajpanlabilike.
- III. Ya yich' chiknantesel ta yolil a'yejetik te sk'opya'yej maya-sokeetik ta sp'ejel jlumaltik te ta stsojpol swenta sbentesel ta stuntesel sok te sp'oleselbele.
- IV. Yotsesel te bitik chajpanlabilik yu'un nopjunil te jtunel.

- V. Maklibil te p'ijubtesel ta komonstuntesel sok te banti tojbil ya yich' esmatesel mak ya'tejibal te yalelmoel talelile.
- VI. Ma xtij te jp'ijubteswanejetik ak'a snojptes te jtunel yu'un nopjunil ta cha'ten-a'yej ta sparajeik.
- VII. Te Jtsoblum sok te jujuntik yawilts'ibojom ya yak'ik ta tuntesel ya spukbeik sk'oplalil ta ts'ibetik, jtunel ta ts'echikintalabil sok ta xcholtiklael.
- VIII. Stenel te xchapelbail ta sjojk'olael, spukel, nopjuniletik sok sjuniltak te bats'ilk'opetik yu'un maya-sokeetik ta maklum sok te bitik ya yalik ta ts'ibetike.

Mantariletik, xchapobil-a'yejetik, jich bit'il xcholobil bitik chajpalabil, a'talil, abatinel te ja' yu'un stukelik slumal maya-sokeetik, ja' te mach'atik ya xtun yu'unik te sbats'ilk'opike. Skoltael sok sp'olesel te mach'atik ya xk'opojik ta ya'yej maya-sokeetik ta maklum yak'elbail ta xchajpanel ya xjachik te jnopjunetik yakuk smeltsanik biluk mantariletik yu'un ajwalil, yawil bankilalp'ijubteswanej sok sjojk'olael.

Xchiknantesel slajtsilpajkaljunetik, sk'ejiljayalpajkaljunetik, stsobobil talelkuxlejal mak yantik yawilts'ibojometik sk'ejobil skanantayel ya'tejibaltak st'unel-a'yejetik ta sk'opik maya-sokeetik ta sjunal jlumaltik.

Spaseltulan te ta slajtsilpajkaljunetik yu'un ajwalil ya yich' k'alanel junuk yawil te banti ya yich' kanantael ya'yejultak sok sjuniltak ja' jich chikan lek ta ilel a te ts'ibetik sok te sbats'ilk'opik maya-sokeetik ta maklum.

SJUKLAJUNEBAL MANTARIL: Te stojtesibaltak bit'il ya x-a'tejik te sjo'tak te ajwalile, te yipajib yu'un wentainbil sok smeltsanel, jich bit'il ya stak' sok stojtesibaltak ta spasel te sjo'tak ta nitawil te yawilts'ibojom, ya yich' chiknantesel ta Xchapobil-a'yej ta yutil te jnitawale sok ja' ya yich' tikunel ta stojol.

Te Muk'ul Jnitawal ja' ya stsa te Muk'ul Ajwalil yu'un Estados Unidos Mexicanos. Ta oxtul ya yich' tsael ya yich' ak'el ta stojol te Jtak'uwanej ta Maklum sok yame stak' ya xjalaj ta ya'tel wakebuk ja'wilnax; ch'unbil ya xk'ot te ya x-a'yan jtebuk ta ya'yej maya-sokeetik; yu'un sna'oj bit'il ay stsoko sba sok jtebuk ya'telul ja' chikan te Yawilts'ibojibal sok ya sbayelin te na'bil sba a'yantabil ta muk'nojpeswanej sok ta bankilalp'ijubteswanej ta sjojk'olael, yesmatesel, spukel sok stuntesel te ya'yej maya-sokeetik.

XWAXAKLAJUNEBAL MANTARIL: Ta swenta xch'unel ta stsalael te Muk'ul Jnitawale ayme lek yu'el ya xk'ot, ya xchap sok ta swenta k'opetik sok sk'anel tojoliletik, kapaluk teme ay mach'a ya sk'an xtun yu'un ta stukele, ma'yuk banti ya yich' makel jtebuk te ya yalbe sk'oplalil teme yu'un ya yak' sba ta ch'unel spisil te Jtojteswanej mak ak'bilnax sk'alelil yu'un Jtak'uwanej Maklum.

SBALUNLAJUNEBAL MANTARIL: Te sjo'tak te jkanan jnitawal yu'un Yawilts'ibojibal Maklum yu'un Ya'yej Maya-sokeetik chajpanbilme jtuluk Spasmantar Komonstuntesel ja' Bankilal sok jtul Jkotawanej, tsabil yu'un Jts'ibuwanej ta Muk'ulstusobil sok Yesmatesel ta Jnitawal.

STABAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej ta Maklum yu'un te banti ich'bil ta muk' Talelil ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik, ya yich' jojk'oel jtebuk te nopjunil banti tojbil te ta Yawilts'ibojibal ta Maklum yu'un St'uneltalelkuxlejal sok Ya'yejaltak sok te Sbjak'uel ta Maklum, Xcholimwokolil sok xcholobil-a'yej, ya yich' alel ta junax sok te jnitawetik ta jujuntik lum sok te ta parajeetik yu'un maya-sokeetike, te ta yawilts'ibojibal ta bankilalp'ijubteswanejetik te ja'nix sjune te muk'ul Jtak'uwaneje, ya spasta yalobill te ya'yej maya-sokeetik; te yalobile ya xlok' ta pajkaljun ta jujuntik k'al ta Jtsoblum.

JUN XHA'WINIK MANTARIL: Te binti ay yu'un yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik ya stsob spisil te bintik ay yu'une te li'belini ya yak'be yajtalul.

VII. Te binti yipalel ta ja'wil ya snop ya sk'elan te Ajwalil ta Jtsoblum, yu'un nanix ja' stojol ya yich' lok'esel a.

VIII. Sok te bitik ya xlok' yu'un ya sta a te ta ya'tel ya spase sok xchonel te pajkaljunetik ya yak'ik ta ilele, sok

IX. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

CHEB XCHA'WINIK MANTARIL: Swenta ma ya xtik a te xch'unel smeltsanlael sok ta stsajtiklael te ch'ututabil yu'un te Mantarile sok ya yich' t'unel te banti chapal junxanixlaj a ta jtsal yu'un k'ejbil B, yu'un xchebal mantaril swenta te Constitución Política yu'un Estados Unidos Mejicano, ta skajalkasnopel be sok stalel maya-soke, ta Xchapobil-a'yejetik yu'un Jmeltsanemantariletik te ta Snopobil-a'yejetik ta Muk'ultsobojibal.

Te xchajpajibtak ya yich' tulan alel bit'il ay sbenelbel te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel yame yich' tsakel yu'un xch'aliltak, te ta Ochel sok ta yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk' teme ja' te mach'a ya sk'an la spas jiche; yan teme ma'yuk staoje, ja' te banti tsaklabil ja'nix yu'un stukel ak'ame yich'.

Te xchajpajibtak ya slok'es te yawilnojptesibal yame yich' tsakel ta xchalil, yu'un Yochib sok yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk', teme jich ya sk'ane.

Jun xcha'winik Mantaril. Yan teme xcholil-a'yej k'anbil ja'ini xat'labile, yame yal ek te bitik mach'a ya xtun yu'une ta yutil te slajibal jtab k'al ya xjalaj ta patil a yak'elbel ta ilele. Sok ta lom k'ejel a te binti chajpanbil te ta cheb xcha'winik ja'ini Mantarilto, te ch'abalk'inal yu'un te mach'atik ay ya'telik mameba ya xk'opojik ta lok yu'un te jun

sk'anobil xcholil-a'yeje, jich k'oem te ya stij sba te maba ya xch'un te ya'telike, te ta binti, me jich, mameba ya xk'otik te j-abatetik yu'un lum te tsakbil sbiilik stukelike, te binti ya x-ak'bet stoj smulik yu'un te bini ya sk'a te Mantaril te Tulan ya'telik yich'ojik te J-abatetik yu'un lum ta Stsobilkunerole.

Cheb xcha'winik Mantaril. Teme sk'anobil ta xcholil-a'yej teme maba jich ya sk'ot o'tanile, te mach'a sk'anoje yame stak' sk'an sujtel te stak'in yak'oj ta slekilal sok te ta slajib te ya yal ta xcha'tenel, ta Ya'yejul Swakebal, ja'ini Mantarilto.

Oxeb xcha'winik Mantaril. Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil, te sjo'tak, la'banel sok te bit'ilbel ta meltsanel swenta ta stael te yantike te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ja'me jich te bit'il ya sk'an te yipajibe sok te slijkib te bit'il achiknaj ja'ini

Chaneb xcha'winik Mantaril. yich'elbeltajun ta xnichk'ajk' te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil.

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele;
- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik.
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- VIII. Ya yich' kejjhanel.
- IX. Te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

- X. Yo'ebal xcha'winik Mantaril. Ta swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.
- XI. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- XII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- XIII. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- XIV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- XV. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- XVI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- XVII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok
- XVIII. Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XIX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

- XXI. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- XXII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- XXIII. Te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk;
- XXIV. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- XXV. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;
- XXVI. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Wakeb xcha'winik Mantaril, ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

- V. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VI. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax;
- VII. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VIII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;

Xcha'tenel

Te xkuxutael te xcholil-a'yej komonstuntesele

Jukeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

Waxakeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume:

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mugin chinantesbil ta Mantaril komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VIII. Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- IX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;

- X. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;
- XI. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Baluneb xcha'winik Mantaril. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te **j-abatetik**.

Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik

Ta maklum te mach'atik jich ya xk'opojike. Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal o'tanil sok te bit'il bitikuk te ja' yu'une, ta stulutul mak ta tsobol, yame stak' ch'unel te stalel xkuxlejalik sok bitikuk sienta taleliletik.

SBULUCHEBAL MANTARIL: Te jtunel yu'un nopjun ta stsobilkunerol sok te jujantik yawilts'ibojom, ayme ta yo'tanik te slumal maya-sokeetik te ya x-ochik ta nopjun yame yich'ik sujel, ta cha'ten a'yej sok yalelmoel talelil, sok yame sk'an xch'unbeik te sp'isol sienta yu'un ya stsak sba sok te p'ijubtesel maba ya yak' stij sba te ich'el ta muk' ta stojol te lekil o'tanil sok te sjoy sba ta kirisianoile, ja'nix stukel te sk'opya'yeje.

SLAJCHEBAL MANTARIL: Te jtsojp soknix stukel te yajwalelum sok te batik yich'oj yip talel kuxlejal yu'un lumetik sok te sparajeik maya-sokeetik ja' yu'unik smeltsanel te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok yak'ebail ta joyob stuntesel sok ta nojpeswanejil ta bats'ilk'op ta juju jp'ejna, ta tsobol sok ta spamalpam ta swenta xcha'meltsanel te st'unel-a'yeje.

Te j-atel jtuneletik ta jtsoblum ja'me tulan ya'tel ya spasik sok yich'el ta wenta te chajpanele, jich te xchaplaelk'inaletike, sok te a'teliletike, ya yak' sbaik a te bit'il ya xchikna ta ilel te lekil chajpanel ya spastaje, te maya-sokeetik ya sk'an ya xk'otik ta jichnax, ta spisil k'al, jk'asesek'opetik sok jkoltawanejetik yu'un ya sna'be sba ya'yej te maya-sokeetik sok te stalele.

YOXLAJUNEBAL MANTARIL: Ja' yu'un te Stsobilkunerol ta yalelmoel smantar te ajwalil ta xchiknantesel yich'obilyip sok te banti ya yich' meltsanel a'teliletik ta stsakel sba sjoylejaj te tsaltombae, yu'un ya yich' tael spisil te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok ja'nix stukel te li'ayike.

XCHANLAJUNEBAL MANTARIL: Ya xchikna yich'obil ta muk' Ya'yejik Maya-sokeetik ta Maklum, jich bit'il stsoboik spisil stusobil yu'un komonstuntesel ta Jtsoblum.

Ja'ik te mach'atik tsakajtik lek ta mantariletik sok yu'unik stukelik, xat'bil te Jts'ibuwanej yu'un P'ijubtesel Komonstuntesele, binti te meltsanel ya sk'ane ja' yak'beyel yip, skoltael sok muk'ubtesel sk'op ya'yejik te maya-sokeetik te mach'aetik ya xk'opojik ta syoylejaj maklum, te sp'ijil sok yu'un lek ya xk'oxotik a te sk'ulejal stalel xkulejal Maklum.

YO'LAJUNEBAL MANTARIL: Te banti tusbil te Yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yej Maya-sokeetik ayime mach'a yich'oj ya'tel spasel Mantar ta Maklum, te bit'il stsoko sba ta junax te ajwalile, sok jtul Muk'ul Jnitawal yich'o ya'tel ta yilel te bit'il ya xbenbel yu'un te Yawilts'ibojibal. Te banti lek nakal te Yawilts'ibojibal te ta Muk'ulum Mejiko, Chapbil ta Jtsoblum.

Te binti chajpanbil ta ya'ebal mantarile, te jujuntik yawilts'ibojom sok ta Juju jpamlum sok parajeetik te mach'atik ya x-a'yanik ta maya-sokeetike, ya yik'ik sok ya smeltsanbeik sp'isol te binti ya sk'an ya yal te tsalal-a'yeje.

SWAKLAJUNEBAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej Maklum ya stsob sok; jukeb jwolawaletik te ta stusobil komonstuntesel ta jtsoblum.

- I. Ya yich' otsesel ta yutil te binti nobile sok te binti chajpanbilike, ta maklum, stsobilkunerol.
- II. Xchiknantesel ta sk'opya'yejik maya-sokeetik ta maklum te mach'atik ya xtun yu'unike, binti ya yal te bitik chajpanlabilike.
- III. Ya yich' chiknantesel ta yolil a'yejetik te sk'opya'yej maya-sokeetik ta sp'ejel jlumaltik te ta stsojpol swenta sbentesel ta stuntesel sok te sp'oleselbele.
- IV. Yotsesel te bitik chajpanlabilik yu'un nopjunil te jtunel.
- V. Maklibil te p'ijubtesel ta komonstuntesel sok te banti tojbil ya yich' esmatesel mak ya'tejibal te yalelmoel talelele.
- VI. VI. Ma xtij te jp'ijubteswanejetik ak'a snojptes te jtunel yu'un nopjunil ta cha'ten-a'yej ta sparajeik.

VII. Te Jtsoblum sok te jujuntik yawilts'ibojom ya yak'ik ta tundesel ya spukbeik sk'oplalil ta ts'ibetik, jtunel ta ts'echikintalabil sok ta xcholtiklael.

VIII. Stenel te xchapelbail ta sjojk'olael, spukel, nopjuniletik sok sjuniltak te bats'ilk'opetik yu'un maya-sokeetik ta maklum sok te bitik ya yalik ta ts'ibetike.

Mantariletik, xchapobil-a'yejetik, jich bit'il xcholobil bitik chajpalabil, a'talil, abatinel te ja' yu'un stukelik slumal maya-sokeetik, ja' te mach'atik ya xtun yu'unik te sbats'ilk'opike. Skoltael sok sp'olesel te mach'atik ya xk'opojik ta ya'yej maya-sokeetik ta maklum yak'elbail ta xchajpanel ya xjachik te jnopjunetik yakuk smeltsanik biluk mantariletik yu'un ajwalil, yawil bankilalp'ijubteswanej sok sjojk'olael.

Xchiknantesel slajtsilpajkaljunetik, sk'ejiljayalpajkaljunetik, stsobobil talelkuxlejal mak yantik yawilts'ibojometik sk'ejobil skanantayel ya'tejibaltak st'unel-a'yejetik ta sk'opik maya-sokeetik ta sjunal jlumaltik.

Spaseltulan te ta slajtsilpajkaljunetik yu'un ajwalil ya yich' k'alanel junuk yawil te banti ya yich' kanantael ya'yejultak sok sjuniltak ja' jich chikan lek ta ilel a te ts'ibetik sok te sbats'ilk'opik maya-sokeetik ta maklum.

SJUKLAJUNEBAL MANTARIL: Te stojtesibaltak bit'il ya x-a'tejik te sjo'tak te ajwalile, te yipajib yu'un wentainbil sok smeltsanel, jich bit'il ya stak' sok stojtesibaltak ta spasel te sjo'tak ta nitawil te yawilts'ibojom, ya yich' chiknantesel ta Xchapobil-a'yej ta yutil te jnitawale sok ja' ya yich' tikunel ta stojol.

Te Muk'ul Jnitawal ja' ya stsa te Muk'ul Ajwalil yu'un Estados Unidos Mexicanos. Ta oxtul ya yich' tsael ya yich' ak'el ta stojol te Jtak'uwanej ta Maklum sok yame stak' ya xjalaj ta ya'tel wakebuk ja'wilnax; ch'unbil ya xk'ot te ya x-a'yan jtebuk ta ya'yej maya-sokeetik; yu'un sna'oj bit'il ay stsoko sba sok jtebuk ya'telul ja' chikan te Yawilts'ibojibal sok ya sbayelin te na'bil sba a'yantabil ta muk'nojpeswanej sok ta bankilalp'ijubteswanej ta sjojk'olael, yesmatesel, spukel sok stundesel te ya'yej maya-sokeetik.

XWAXAKLAJUNEBAL MANTARIL: Ta swenta xch'unel ta stsalael te Muk'ul Jnitawale ayame lek yu'el ya xk'ot, ya xchap sok ta swenta k'opetik sok sk'anel tojoliletik, kapaluk teme ay mach'a ya sk'an xtun yu'un ta stukele, ma'yuk banti ya yich' makel jtebuk te ya yalbe sk'oplalil teme yu'un ya yak' sba ta ch'unel spisil te Jtojteswanej mak ak'bilnax sk'alelil yu'un Jtak'uwanej Maklum.

SBALUNLAJUNEBAL MANTARIL: Te sjo'tak te jkanan jnitawal yu'un Yawilts'ibojibal Maklum yu'un Ya'yej Maya-sokeetik chajpanbilme jtuluk Spasmantar Komonstundesel ja' Bankilal sok jtul Jkotawanej, tsabil yu'un Jts'ibuwanej ta Muk'ulstusobil sok Yesmatesel ta Jnitawal.

STABAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej ta Maklum yu'un te banti ich'bil ta muk' Talelil ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik, ya yich' jojk'oel jtebuk te nopjunil banti tojbil te ta Yawilts'ibojibal ta Maklum yu'un St'uneltalelkuxlejal sok Ya'yejaltak sok te Sbjak'uel ta Maklum, Xcholimwokolil sok xcholobil-a'yej, ya yich' alel ta junax sok te jnitawetik ta jujuntik lum sok te ta parajeetik yu'un maya-sokeetike, te ta yawilts'ibojibal ta bankilalp'ijubteswanejetik te ja'nix sjune te muk'ul Jtak'uwaneje, ya spasta yalobill te ya'yej maya-sokeetik; te yalobile ya xlok' ta pajkaljun ta jujuntik k'al ta Jtsoblum.

JUN XHA'WINIK MANTARIL: Te binti ay yu'un yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik ya stsob spisil te bintik ay yu'une te li'belini ya yak'be yajtalul.

- I. Te binti yipalel ta ja'wil ya snop ya sk'elan te Ajwalil ta Jtsoblum, yu'un nanix ja' stojol ya yich' lok'esel a.
- II. Sok te bitik ya xlok' yu'un ya sta a te ta ya'tel ya spase sok xchonel te pajkaljunetik ya yak'ik ta ilele, sok
- III. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

CHEB XCHA'WINIK MANTARIL: Swenta ma ya xtik a te xch'unel smeltsanlael sok ta stsajtiklael te ch'ututabil yu'un te Mantarile sok ya yich' t'unel te banti chapal junxanixlaj a ta jtsal yu'un k'ejbil B, yu'un xchebal mantaril swenta te Constitución Política yu'un Estados Unidos Mejicano, ta skajalkasnopel be sok stalel maya-soke, ta Xchapobil-a'yejetik yu'un Jmeltsanemantariletik te ta Snopobil-a'yejetik ta Muk'ultsobjibal.

Baluneb xcha'winik Mantaril. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'un maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik

Ta maklum te mach'atik jich ya xk'opojike. Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal o'tanil sok te bit'il bitikuk te ja' yu'une, ta stulutul mak ta tsobol, yame stak' ch'unel te stalel xkuxlejalik sok bitikuk sienta taleliletik.

SBULUCHEBAL MANTARIL: Te jtunel yu'un nopjun ta stsobilkunerol sok te jujuntik yawilts'ibojom, ayme ta yo'tanik te slumal maya-sokeetik te ya x-ochik ta nopjun yame yich'ik sujel, ta cha'ten a'yej sok yalelmoel talelil, sok yame sk'an xch'unbeik te sp'isol sienta yu'un ya stsak sba sok te p'ijubtesel maba ya yak' stij sba te ich'el ta muk' ta stojol te lekil o'tanil sok te sjoy sba ta kirisianoile, ja'nix stukel te sk'opya'yeje.

SLAJCHEBAL MANTARIL: Te jtsojp soknix stukel te yajwalelum sok te batik yich'oj yip talel kuxlejal yu'un lumetik sok te sparajeik maya-sokeetik ja' yu'unik smeltsanel te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok yak'ebail ta joyob stuntesel sok ta nojpeswanejil ta bats'ilk'op ta juju jp'ejna, ta tsobol sok ta spamalpam ta swenta xcha'meltsanel te st'unel-a'yeje.

Te j-atel jtuneletik ta jtsoblum ja'me tulana ya'tel ya spasik sok yich'el ta wenta te chajpanele, jich te xchaplaelk'inaletike, sok te a'teliletike, ya yak' sbaik a te bit'il ya xchikna ta ilel te lekil chajpanel ya spastaje, te maya-sokeetik ya sk'an ya xk'otik ta jichnax, ta spisil k'al, jk'asesek'opetik sok jkoltawanejetik yu'un ya sna'be sba ya'yej te maya-sokeetik sok te stalele.

YOXLAJUNEBAL MANTARIL: Ja' yu'un te Stsobilkunerol ta yalelmoel smantar te ajwalil ta xchiknantesel yich'obilyip sok te banti ya yich' meltsanel a'teliletik ta stsakel sba sjoylejal te tsaltombae, yu'un ya yich' tael spisil te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok ja'nix stukel te li'ayike.

XCHANLAJUNEBAL MANTARIL: Ya xchikna yich'obil ta muk' Ya'yejik Maya-sokeetik ta Maklum, jich bit'il stsoboik spisil stusobil yu'un komonstuntesel ta Jtsoblum.

Ja'ik te mach'atik tsakajtik lek ta mantariletik sok yu'unik stukelik, xat'bil te Jts'ibuwanej yu'un P'ijubtesel Komonstuntesele, binti te meltsanel ya sk'ane ja' yak'beyel yip, skoltael sok muk'ubtesel sk'op ya'yejik te maya-sokeetik te mach'aetik ya xk'opojik ta syoylejal maklum, te sp'ijil sok yu'un lek ya xk'oxotik a te sk'ulejal stalel xkulejal Maklum.

YO'LAJUNEBAL MANTARIL: Te banti tusbil te Yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yej Maya-sokeetik ayme mach'a yich'oj ya'tel spasel Mantar ta Maklum, te bit'il stsoko sba ta junax te ajwalile, sok jtul Muk'ul Jnitawal yich'o ya'tel ta yilel te bit'il ya xbenbel yu'un te Yawilts'ibojibal. Te banti lek nakal te Yawilts'ibojibal te ta Muk'ulum Mejiko, Chapbil ta Jtsoblum.

Te binti chajpanbil ta ya'ebal mantarile, te jujuntik yawilts'ibojom sok ta Juju jpamlum sok parajeetik te mach'atik ya x-a'yanik ta maya-sokeetike, ya yik'ik sok ya smeltsanbeik sp'isol te binti ya sk'an ya yal te tsalal-a'yeje.

SWAKLAJUNEBAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej Maklum ya stsob sok; jukeb jwolawaletik te ta stusobil komonstuntesel ta jtsoblum.

- I. Ya yich' otsesel ta yutil te binti nobile sok te binti chajpanbilike, ta maklum, stsobilkunerol.
- II. Xchiknantesel ta sk'opya'yejik maya-sokeetik ta maklum te mach'atik ya xtun yu'unike, binti ya yal te bitik chajpanlabilike.
- III. Ya yich' chiknantesel ta yolil a'yejetik te sk'opya'yej maya-sokeetik ta sp'ejel jlumaltik te ta stsojpol swenta sbentesel ta stuntesel sok te sp'oleselbele.
- IV. Yotsesel te bitik chajpanlabilik yu'un nopjunil te jtunel.
- V. Maklibil te p'ijubtesel ta komonstuntesel sok te banti tojbil ya yich' esmatesel mak ya'tejibal te yalelmoel talelele.
- VI. VI. Ma xtij te jp'ijubteswanejetik ak'a snojptes te jtunel yu'un nopjunil ta cha'ten-a'yej ta sparajeik.
- VII. Te Jtsoblum sok te jujuntik yawilts'ibojom ya yak'ik ta tundesel ya spukbeik sk'oplalil ta ts'ibetik, jtunel ta ts'echikintalabil sok ta xholtiklael.
- VIII. Stenel te xchapelbail ta sjojk'olael, spukel, nopjuniletik sok sjuniltak te bats'ilk'opetik yu'un maya-sokeetik ta maklum sok te bitik ya yalik ta ts'ibetike.

Mantariletik, xchapobil-a'yejetik, jich bit'il xcholobil bitik chajpalabil, a'talil, abatinel te ja' yu'un stukelik slumal maya-sokeetik, ja' te mach'atik ya xtun yu'unik te sbats'ilk'opike. Skoltael sok sp'olesel te mach'atik ya xk'opojik ta ya'yej maya-sokeetik ta maklum yak'elbail ta xchajpanel ya xjachik te jnopjunetik yakuk smeltsanik biluk mantariletik yu'un ajwalil, yawil bankilalp'ijubteswanej sok sjojk'olael.

Xchiknantesel slajtsilpajkaljunetik, sk'ejiljayalpajkaljunetik, stsobobil talelkuxlejal mak yantik yawilts'ibojometik sk'ejobil skanantayel ya'tejibaltak st'unel-a'yejetik ta sk'opik maya-sokeetik ta sjunal jlumaltik.

Spaseltulan te ta slajtsilpajkaljunetik yu'un ajwalil ya yich' k'alanel junuk yawil te banti ya yich' kanantael ya'yejultak sok sjuniltak ja' jich chikan lek ta ilel a te ts'ibetik sok te sbats'ilk'opik maya-sokeetik ta maklum.

SJUKLAJUNEBAL MANTARIL: Te stojtesibaltak bit'il ya x-a'tejik te sjo'tak te ajwalile, te yipajib yu'un wentainbil sok smeltsanel, jich bit'il ya stak' sok stojtesibaltak ta spasel te sjo'tak ta nitawil te yawilts'ibojom, ya yich' chiknantesel ta Xchapobil-a'yej ta yutil te jnitawale sok ja' ya yich' tikunel ta stojol.

Te Muk'ul Jnitawal ja' ya stsa te Muk'ul Ajwalil yu'un Estados Unidos Mexicanos. Ta oxtul ya yich' tsael ya yich' ak'el ta stojol te Jtak'uwanej ta Maklum sok yame stak' ya

xjalaj ta ya'tel wakebuk ja'wilnax; ch'unbil ya xk'ot te ya x-a'yan jtebuk ta ya'yej maya-sokeetik; yu'un sna'oj bit'il ay stsoko sba sok jtebuk ya'telul ja' chikan te Yawilts'ibojibal sok ya sbayelin te na'bil sba a'yantabil ta muk'nojpeswanej sok ta bankilalp'ijubteswanej ta sjojk'olael, yesmatesel, spukel sok stuntesel te ya'yej maya-sokeetik.

XWAXAKLAJUNEBAL MANTARIL: Ta swenta xch'unel ta stsalael te Muk'ul Jnitawale ay me lek yu'el ya xk'ot, ya xchap sok ta swenta k'opetik sok sk'anel tojoliletik, kapaluk teme ay mach'a ya sk'an xtun yu'un ta stukele, ma'yuk banti ya yich' makel jtebuk te ya yalbe sk'oplalil teme yu'un ya yak' sba ta ch'unel spisil te Jtojteswanej mak ak'bilnax sk'alelil yu'un Jtak'uwanej Maklum.

SBALUNLAJUNEBAL MANTARIL: Te sjo'tak te jkanan jnitawal yu'un Yawilts'ibojibal Maklum yu'un Ya'yej Maya-sokeetik chajpanbilme jtuluk Spasmentar Komonstuntesel ja' Bankilal sok jtul Jkotawanej, tsabil yu'un Jts'ibuwanej ta Muk'ulstusobil sok Yesmatesel ta Jnitawal.

STABAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej ta Maklum yu'un te banti ich'bil ta muk' Talelil ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik, ya yich' jojk'oel jtebuk te nopjunil banti tojbil te ta Yawilts'ibojibal ta Maklum yu'un St'uneltalelkuxlejal sok Ya'yejaltak sok te Sbjak'uel ta Maklum, Xcholilwokolil sok xcholobil-a'yej, ya yich' alel ta junax sok te jnitawetik ta jujuntik lum sok te ta parajeetik yu'un maya-sokeetike, te ta yawilts'ibojibal ta bankilalp'ijubteswanejetik te ja'nix sjune te muk'ul Jtak'uwaneje, ya spasta yalobill te ya'yej maya-sokeetik; te yalobile ya xlok' ta pajkaljun ta jujuntik k'al ta Jtsoblum.

JUN XHA'WINIK MANTARIL: Te binti ay yu'un yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik ya stsob spisil te bintik ay yu'une te li'belini ya yak'be yajtalul.

- X. Te binti yipalel ta ja'wil ya snop ya sk'elan te Ajwalil ta Jtsoblum, yu'un nanix ja' stojol ya yich' lok'esel a.
- XI. Sok te bitik ya xlok' yu'un ya sta a te ta ya'tel ya spase sok xchonel te pajkaljunetik ya yak'ik ta ilele, sok
- XII. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

CHEB XCHA'WINIK MANTARIL: Swenta ma ya xtik a te xch'unel smeltsanlael sok ta stsajtiklael te ch'ututabil yu'un te Mantarile sok ya yich' t'unel te banti chapal junxanixlaj a ta jtsal yu'un k'ejbil B, yu'un xchebal mantaril swenta te Constitución Política yu'un Estados Unidos Mejicano, ta skajalkasnopel be sok stalel maya-soke, ta Xchapobil-a'yejetik yu'un Jmeltsanemantariletik te ta Snopobil-a'yejetik ta Muk'ultsobojibal.

Te xchajpajibtak ya yich' tulan alel bit'il ay sbenelbel te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel yame yich' tsakel yu'un xch'aliltak, te ta Ochel sok ta yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk' teme ja' te mach'a ya sk'an la spas jiche; yan teme ma'yuk staoje, ja' te banti tsaklabil ja'nix yu'un stukel ak'ame yich'.

Te xchajpajibtak ya slok'es te yawilnojptesibal yame yich' tsakel ta xchalil, yu'un Yochib sok yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk', teme jich ya sk'ane.

Jun xcha'winik Mantaril. Yan teme xcholil-a'yej k'anbil ja'ini xat'labile, yame yal ek te bitik mach'a ya xtun yu'une ta yutil te slajibal jtab k'al ya xjalaj ta patil a yak'elbel ta ilele. Sok ta lom k'ejel a te binti chajpanbil te ta cheb xcha'winik ja'ini Mantarilto, te ch'abalk'inal yu'un te mach'atik ay ya'telik mameba ya xk'opojik ta lok yu'un te jun sk'anobil xcholil-a'yeje, jich k'oem te ya stij sba te maba ya xch'un te ya'telike, te ta binti, me jich, mameba ya xk'otik te j-abatetik yu'un lum te tsakbil sbiilik stukelike, te binti ya x-ak'bet stoj smulik yu'un te bini ya sk'a te Mantaril te Tulan ya'telik yich'ojik te J-abatetik yu'un lum ta Stsobilkunerole.

Cheb xcha'winik Mantaril. Teme sk'anobil ta xcholil-a'yej teme maba jich ya sk'ot o'tanile, te mach'a sk'anoje yame stak' sk'an sujtel te stak'in yak'oj ta slekilal sok te ta slajib te ya yal ta xcha'tenel, ta Ya'yejul Swakebal, ja'ini Mantarilto.

Oxeb xcha'winik Mantaril. Te mach'atik ay ya'telike, te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil, te sjo'tak, la'banel sok te bit'ilbel ta meltsanel swenta ta stael te yantike te ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ja'me jich te bit'il ya sk'an te yipajibe sok te slij kib te bit'il achiknaj ja'ini

Chaneb xcha'winik Mantaril. yich'elbeltaljun ta xnichk'ajk' te ta sjolejal te banti k'alal smakoj, yame yich' chiknantesel, ta xch'unjibal mak ta xchapel ta stalel ta spisil.

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele;
- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik.
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril;
- VIII. Ya yich' kejchanel.
- IX. Te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Yo'ebal xcha'winik Mantaril. Ta swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke.

Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mokin chinantesbil ta Mantaril;

Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;

Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;

Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;

Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'ambil sbe te mach'auke;

Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok

Ya yich' kejchanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'un maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel

te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk;

Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;

Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel;

Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Wakeb xcha'winik Mantaril, ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke.

Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;

Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax;

Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;

Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;

Xcha'tenel

Te xkuxutael te xcholil-a'yej komonstuntesele

Jukeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume; sok yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan, yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan.

Waxakeb xcha'winik Mantaril. Ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume:

- I. Te xcholil-a'yej te ay esmatesbibel, lajinbil k'alal ya xju' ta pukele, mak teme yu'un ay swentail ta k'uxubtael sok ta mukin chinantesbil ta Mantaril komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- II. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;
- III. Te Stsobilkunerol, ayme ta sba xcholel te be yu'un te yajwalilum ta ochel ta muk' te be yu'un lijkemtal ya sk'an swenta snopel swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel;
- IV. Te be yu'un te ochel ta xcholil-a'yej yu'un te lume, ja'nax te tsajtabilnax yu'un k'ejel ate skanantael swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- V. Ta spisil te lumetik yu'un xcholil-a'yej ya sk'an ya sna' stojol yu'un te j-abatetik ta komonstuntesel ta animal sok ta j-ak'nax. yu'un k'ejel ate skanantael te xcholil-a'yej sok maba chikan;
- VI. Te ochel ta xcholil-a'yej ja' majtanal, ja'nax yu'un, ja' ta slajinel te jtsobjunilmantariletik ja' swentaik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- VII. Te Stsobilkunerol, ya stij te yak'elbail yu'un te yawalelum ta smeltsanelbel te binti ya sk'an yo'tanik te lume, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;

- VIII. Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke;
- IX. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;
- X. Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik;
- XI. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;
- XII. Te junax te de xcholil-a'yej ta komonstuntesele, Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal;

Baluneb xcha'winik Mantaril. Swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik.

Lajuneb xcha'winik Mantaril. Ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te **j-abatetik**.

Ya yich' kejjhanel, te yawalelum ya xchiknantesik te xcholil-a'yej ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik;

Te Stsobilkunerol ya sk'ejbe sbe te juju jpamlumetik sok te parajeetik yu'um maya-sokeetik te ochel ta yu'el Stsobilkunerol yu'un ya'yejik, swenta ya'telinel te bee ta ochel ta xcholil-a'yej komonstuntesel, ma yejtaluk k'anbil sbe te mach'auke, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik, ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik. ta snopel te ma chapaluk sok te yelk'anel te j-abatetik

Ta maklum te mach'atik jich ya xk'opojike. Ta sienta skanantael te beile, ta spisil xkuxlejal o'tanil sok te bit'il bitikuk te ja' yu'une, ta stulutul mak ta tsobol, yame stak' ch'unel te stalel xkuxlejalik sok bitikuk sienta taleliletik.

SBULUCHEBAL MANTARIL: Te jtunel yu'un nopjun ta stsobilkunerol sok te jujuntik yawilts'ibojom, ayme ta yo'tanik te slumal maya-sokeetik te ya x-ochik ta nopjun yame

yich'ik sujel, ta cha'ten a'yej sok yalelmoel talelil, sok yame sk'an xch'unbeik te sp'isol sienta yu'un ya stsak sba sok te p'ijubtesel maba ya yak' stij sba te ich'el ta muk' ta stojol te lekil o'tanil sok te sjoy sba ta kirisianoile, ja'nix stukel te sk'opya'yeje.

SLAJCHEBAL MANTARIL: Te jtsojp soknix stukel te yajwalelum sok te batik yich'oj yip talel kuxlejal yu'un lumetik sok te sparajeik maya-sokeetik ja' yu'unik smeltsanel te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok yak'ebail ta jayob stutesel sok ta nojpeswanejil ta bats'ilk'op ta juju jp'ejna, ta tsobol sok ta spamalpam ta swenta xcha'meltsanel te st'unel-a'yeje.

Te j-atel jtuneletik ta jtsoblum ja'me tulan ya'tel ya spasik sok yich'el ta wenta te chajpanele, jich te xchaplaelk'inaletike, sok te a'teliletike, ya yak' sbaik a te bit'il ya xchikna ta ilel te lekil chajpanel ya spastaje, te maya-sokeetik ya sk'an ya xk'otik ta jichnax, ta spisil k'al, jk'asesek'opetik sok jkoltawanejetik yu'un ya sna'be sba ya'yej te maya-sokeetik sok te stalele.

YOXLAJUNEBAL MANTARIL: Ja' yu'un te Stsobilkunerol ta yalelmoel smantar te ajwalil ta xchiknantesel yich'obilyip sok te banti ya yich' meltsanel a'teliletik ta stsakel sba sjoylejal te tsaltombae, yu'un ya yich' tael spisil te binti ya sk'an ya yal te Mantarile, sok ja'nix stukel te li'ayike.

XCHANLAJUNEBAL MANTARIL: Ya xchikna yich'obil ta muk' Ya'yejik Maya-sokeetik ta Maklum, jich bit'il stsoboik spisil stusobil yu'un komonstutesel ta Jtsoblum.

Ja'ik te mach'atik tsakajtik lek ta mantariletik sok yu'unik stukelik, xat'bil te Jts'ibuwanej yu'un P'ijubtesel Komonstutesele, binti te meltsanel ya sk'ane ja' yak'beyel yip, skoltael sok muk'ubtesel sk'op ya'yejik te maya-sokeetik te mach'aetik ya xk'opojik ta syoylejal maklum, te sp'ijil sok yu'un lek ya xk'oxotik a te sk'ulejal stalel xkulejal Maklum.

YO'LAJUNEBAL MANTARIL: Te banti tusbil te Yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yej Maya-sokeetik ayme mach'a yich'oj ya'tel spasel Mantar ta Maklum, te bit'il stsoko sba ta junax te ajwalile, sok jtul Muk'ul Jnitawal yich'o ya'tel ta yilel te bit'il ya xbenbel yu'un te Yawilts'ibojibal. Te banti lek nakal te Yawilts'ibojibal te ta Muk'ulum Mejiko, Chapbil ta Jtsoblum.

Te binti chajpanbil ta ya'ebal mantarile, te jujuntik yawilts'ibojom sok ta Juju jpamlum sok parajeetik te mach'atik ya x-a'yanik ta maya-sokeetike, ya yik'ik sok ya smeltsanbeik sp'isol te binti ya sk'an ya yal te tsalal-a'yeje.

SWAKLAJUNEBAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej Maklum ya stsob sok; jukeb jwolawaletik te ta stusobil komonstutesel ta jtsoblum.

- I. Ya yich' otsesel ta yutil te binti nobile sok te binti chajpanbilike, ta maklum, stsobilkunerol.
- II. Ya yich' chiknantesel ta yolil a'yejetik te sk'opya'yej maya-sokeetik ta sp'ejel jlumaltik te ta stsojpol swenta sbentesel ta stutesel sok te sp'oleselbele.

- III. Yotsesel te bitik chajpanlabilik yu'un nopjunil te jtunel.
- IV. Maklibil te p'ijubtesel ta komonstuntesel sok te banti tojbil ya yich' esmatesel mak ya'tejibal te yalelmoel talelele.
- V. VI. Ma xtij te jp'ijubteswanejetik ak'a snojptes te jtunel yu'un nopjunil ta cha'ten-a'yej ta sparajeik.
- VI. Te Jtsoblum sok te jujuntik yawilts'ibojom ya yak'ik ta tuntesel ya spukbeik sk'oplalil ta ts'ibetik, jtunel ta ts'echikintalabil sok ta xcholtiklael.
- VII. Stenel te xchapelbail ta sjojk'olael, spukel, nopjuniletik sok sjuniltak te bats'ilk'opetik yu'un maya-sokeetik ta maklum sok te bitik ya yalik ta ts'ibetike.

Mantariletik, xchapobil-a'yejetik, jich bit'il xcholobil bitik chajpalabil, a'talil, abatinel te ja' yu'un stukelik slumal maya-sokeetik, ja' te mach'atik ya xtun yu'unik te sbats'ilk'opike. Skoltael sok sp'olesel te mach'atik ya xk'opojik ta ya'yej maya-sokeetik ta maklum yak'elbail ta xchajpanel ya xjachik te jnopjunetik yakuk smeltsanik biluk mantariletik yu'un ajwalil, yawil bankilalp'ijubteswanej sok sjojk'olael.

Xchiknantesel slajtsilpajkaljunetik, sk'ejiJayalpajkaljunetik, stsobobil talelkuxlejal mak yantik yawilts'ibojometik sk'ejobil skanantayel ya'tejibaltak st'unel-a'yejetik ta sk'opik maya-sokeetik ta sjunal jlumaltik.

Spaseltulan te ta slajtsilpajkaljunetik yu'un ajwalil ya yich' k'alanel junuk yawil te banti ya yich' kanantael ya'yejultak sok sjuniltak ja' jich chikan lek ta ilel a te ts'ibetik sok te sbats'ilk'opik maya-sokeetik ta maklum.

SJUKLAJUNEBAL MANTARIL: Te stojtesibaltak bit'il ya x-a'tejik te sjo'tak te ajwalile, te yipajib yu'un wentainbil sok smeltsanel, jich bit'il ya stak' sok stojtesibaltak ta spasel te sjo'tak ta nitawil te yawilts'ibojom, ya yich' chiknantesel ta Xchapobil-a'yej ta yutil te jnitawale sok ja' ya yich' tikunel ta stojol.

Te Muk'ul Jnitawal ja' ya stsa te Muk'ul Ajwalil yu'un Estados Unidos Mexicanos. Ta oxtul ya yich' tsael ya yich' ak'el ta stojol te Jtak'uwanej ta Maklum sok yame stak' ya xjalaj ta ya'tel wakebuk ja'wilnax; ch'unbil ya xk'ot te ya x-a'yan jtebuk ta ya'yej maya-sokeetik; yu'un sna'oj bit'il ay stsoko sba sok jtebuk ya'telul ja' chikan te Yawilts'ibojibal sok ya sbayelin te na'bil sba a'yantabil ta muk'nojpeswanej sok ta bankilalp'ijubteswanej ta sjojk'olael, yesmatesel, spukel sok stuntesel te ya'yej maya-sokeetik.

XWAXAKLAJUNEBAL MANTARIL: Ta swenta xch'unel ta stsalael te Muk'ul Jnitawale ayme lek yu'el ya xk'ot, ya xchap sok ta swenta k'opetik sok sk'anel tojoliletik, kapaluk teme ay mach'a ya sk'an xtun yu'un ta stukele, ma'yuk banti ya yich' makel jtebuk te ya yalbe sk'oplalil teme yu'un ya yak' sba ta ch'unel spisil te Jtojteswanej mak ak'bilnax sk'alelil yu'un Jtak'uwanej Maklum.

SBALUNLAJUNEBAL MANTARIL: Te sjo'tak te jkanan jnitawal yu'un Yawilts'ibojibal Maklum yu'un Ya'yej Maya-sokeetik chajpanbilme jtuluk Spasmentar Komonstuntesel ja' Bankilal sok jtul Jkotawanej, tsabil yu'un Jts'ibuwanej ta Muk'ulstusobil sok Yesmatesel ta Jnitawal.

STABAL MANTARIL: Te muk'ul Jtak'uwanej ta Maklum yu'un te banti ich'bil ta muk' Talelil ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik, ya yich' jojk'oel jtebuk te nopjunil banti tojbil te ta Yawilts'ibojibal ta Maklum yu'un St'uneltalelkuxlejal sok Ya'yejaltak sok te Sbjak'uel ta Maklum, Xcholilwokolil sok xcholobil-a'yej, ya yich' ael ta junax sok te jnitawetik ta jujuntik lum sok te ta parajeetik yu'un maya-sokeetike, te ta yawilts'ibojibal ta bankilalp'ijubteswanejetik te ja'nix sjune te muk'ul Jtak'uwaneje, ya spasta yalobill te ya'yej maya-sokeetik; te yalobile ya xlok' ta pajkaljun ta jujuntik k'al ta Jtsoblum.

JUN XHA'WINIK MANTARIL: Te binti ay yu'un yawilts'ibojibal ta Maklum te Ya'yejik Maya-sokeetik ya stsob spisil te bintik ay yu'une te li'belini ya yak'be yajtalul.

- XIII. Te binti yipalel ta ja'wil ya snop ya sk'elan te Ajwalil ta Jtsoblum, yu'un nanix ja' stojol ya yich' lok'esel a.
- XIV. Sok te bitik ya xlok' yu'un ya sta a te ta ya'tel ya spase sok xchonel te pajkaljunetik ya yak'ik ta ilele, sok
- XV. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

CHEB XCHA'WINIK MANTARIL: Swenta ma ya xtik a te xch'unel smeltsanlael sok ta stsajtiklael te ch'ututabil yu'un te Mantarile sok ya yich' t'unel te banti chapal junxanixlaj a ta jtsal yu'un k'ejbil B, yu'un xchebal mantaril swenta te Constitución Política yu'un Estados Unidos Mejicano, ta skajalkasnopel be sok stalel maya-soke, ta Xchapobil-a'yejetik yu'un Jmeltsanemantariletik te ta Snopobil-a'yejetik ta Muk'ultsobojobal.

Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil. Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.

Te mach'atik ya yich'ik k'elanel sbilukike, yu'un ayxan yan a te bit'il ya yich' taele mak yawilts'ibojibal komonstuntesel mak ta tojbil.